

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Ε'

ΑΡ. 60

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΕΥΚΡΟΥ·ΑΝΘΙΑ : 'Αναζήτηση.—Περιπέτεια (ποιήματα)

ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ : Οί μάγοι τῶν παραμυθίων.—Ταρχούζερ (ποιήματα)

ΜΙΚΗ ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ : Τὸ λυρικό στοιχείο στὸν «'Αγαμέμνονα» τοῦ Αἰσχύλου (μελέτη)

ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ : Στὸν τάφο τῆς μικρῆς μου Βέρας (ποιήμα)

Ν. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗ : 'Αμμόχωστος (ποίημα)

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ : Εἰδύλλιο (διήγημα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΝΗΣ, 1940

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερόνια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΔΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: 'Εκκλησιαστική τέχνη στην Κύπρο.—Κυπριακὰ Σημειώματα: Ν. ΚΛΗΡΙΔΗ: Χαρακτηρισμοὶ καὶ πειράγματα στὴν Κύπρο.—ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: 'Ενας ἄγνωστος 'Επίσκοπος Κιτίου.—Κριτική: ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Π. Πρεβελάκη «Ἡ γυμνή ποίηση» καὶ Ο. 'Ελύτη «Προσανατολισμοί».—ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Τίλλας Μπαλῆ «Εἴρμοι» καὶ Εὐγ. Παλαιολόγου «Δροσοσταλιές».—Τέχνη: ΔΗΜ. ΔΑΝΙΗΛ: 'Ἡ ζωγραφικὴ ἔκθεση τοῦ κ. Τηλ. Κάνθου.—Σημειώματα καὶ Εἰδήσεις.—Τύπος.—Νέα Βιβλία.

— ΤΕΛΟΣ — Β. ΑΛΛΟΪ

ΥΟ

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Ε'
ΑΡ. 60

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΝΗΣ, 1940

ΑΠΟ «ΤΟ Β' ΙΝΤΕΡΜΕΔΙΟ»

Α Ν Α Ζ Η Τ Η Σ Η

"Εγυρε καί ράγισε, κρύσταλλο ή ψυχή.

Μύρα τής χαρᾶς, καί τῶν δακρῶν ἄλόη,
ποῦ νά μεταγγίσω τ' ἄρωμα, τήν πίκρια,
τῆ διπλή ἡδονή, ποῦ μ' ἐναλλαγῆ μοῦ κερνᾶτε πάντα ;

Τ' ἄνθινο τὸ κύπελλο ζήτησα τοῦ κρίνου.
Μά στὸν κῆπο ἐδιάβη φρίκη ή καταγιδα,
μάδησε τὰ ρόδα κ' ἔσπασε τὰ κρῖνα,
μιὰ βραδιά ἐχθρική.
Κ' εἶναι γιά νά κλαῖς τήν ἀπόγνωσή τους.

"Ωρμησα στὸ κῶμα, κί' ἀπὸ τὸν ἀφρό του
ζήτησα ἕνα κρύσταλλο.
Μῆτε καί στὴ δρόσο δὲν τὸ βρῆκα, ἀφοῦ
τὸ καυτὸ λιοπύρι
χύθηκε παντοῦ κ' ἔλυωσε τὰ πάντα.

"Εγυρε καί ράγισε, κρύσταλλο ή ψυχή.

Χρόνε, ποῦ μαζί σου μὲ στριφογυρνᾶς,
καί μὲ θές νά ζήσω μὲς τήν καταγιδα,
μέσα στὸ λιοπύρι,
κλείσε τήν ὀδύνη, θρέψε τήν πληγή,
καί μιὰ νέα ψυχὴν—ὦ μιὰ νέα ψυχὴ—
φύσηξε βαθιά μου.

Π Ε Ρ Ι Π Ε Τ Ε Ι Α

I

Κάτω ἀπὸ τῶν ἴσκιων τῆ μελαγχολία,
πέρασε καὶ πάλι τὸ ξανθὸ παιδί τῶν ἐφηβικῶν
ἐλαφρῶν βημάτων.

Νύχτα, πού τὸν εἶδες τὸν δοκιμασμένο
ναυαγὸ τοῦ ὄνειρου, νὰ ξαναγυρνᾷ
στὶς παλιές του χίμαιρες,
ἦσουν ἀκαλῆ καὶ σοφῆ μαζί του.
Μήτ' ἓνα μειδιάμα κι' οὔτε μιὰ πτυχή
γέλιου εἰρωνικοῦ στὴ γλαυκὴ μορφὴ σου
δὲν ἐφάνη, ἀλήθεια.

II

Ἔκοψ' ἓνα ρόδο, κ' εἶπε νὰ στολίσει
τὸ βαρὺ του στήθος.
Πῆρε μιὰ κιθάρα, κι' ἄρχισε στὸ δρόμο
νὰ περιπλανᾶται σὰν τὰ χρόνια ἐκείνα
τῶν ἐφηβικῶν ἐλαφρῶν βημάτων.

Κ' ἦτανε γελοῖος στὴ φριχτὴ προσπάθεια
νὰ λησμονηθεῖ καὶ νὰ λησμονήσει.
Ἔω νὰ λησμονήσει
τὴ στυγνὴ του Σκέψη τὴν τυραννική.

Γύρισε στὸ φῶς τὸ μαρτυρικὸ
—πέρ' ἀπὸ τοὺς ἴσκιους, πέρ' ἀπὸ τὴν πλάνη—
κι' ἔμοιαζε ἡ καρδιά του μὲ κομμένο ρόδο
καὶ βουβὴ κιθάρα.
Μὰ τ' ἀνάστημά του, στήλη εὐθυτενής,
κράτησε τὰ βάρη τῆς ἐπιστροφῆς
στὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου του.

Νύχτα! Τοὺς ἀνθρώπους πιὸ καλὰ ἔχεις μάθει
—πιὸ καλὰ κι' ἀπ' τ' ἄστρα κι' ἀπὸ τὸ σκοτάδι,
πού σὲ διαφεντεύουν.
Κ' ἔγινες καλὴ καὶ σοφὴ μαζί τους.
Ἄστρα καὶ σκοτάδια μέσα τους συνθέτουν
μιὰ παραφωνία τόσο ἀρμονική.

ΟΙ ΜΑΓΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

Κοιμήσου ! Κλείσε τὰ βλέφαρά σου καὶ κοιμήσου
 νάρθοῦνε οἱ μάγοι τῶν παραμυθιῶν
 ὠραῖοι ἀπεσταλμένοι τῶν χιμαιρῶν
 πέρ' ἀπ' τὴν Βαβυλῶνα ἢ τὴν Βασόρα
 ἀπ' τῶν χιλίων καὶ μιᾶς νυκτὸς τὴν χώρα.

Κοιμήσου νὰ σὲ πᾶν' οἱ σοφοὶ μάγοι
 στὴν πολιτεία τοῦ Ἄλῃ-Μπαμπᾶ.
 Τροῦλλοι χρυσοῖ ἀντιφέγγουν στὰ τσαμιᾶ
 κ' ἀστράφτουν στοῦ φωτὸς τὴν θείαν ἀγκάλῃ
 παλάτια ἀπὸ συντέφι καὶ κοράλλι.

Μὲ ἀνθρώπινη λαλιά μιλοῦνε τᾶνθια
 καὶ κελαῖδοῦν παράδοξα πουλιά
 στὶς στέρνες κολυμπᾶνε οὐρὶ γυμνά
 κι' ἀνθοῦνε οἱ κόρφοι γιασεμί καὶ γάλα
 καὶ φλογοτρέμ' ἢ ρόγα αἱματοστάλα.

Περίπαθο κεντάει κι' ὄλο ξομπλιάζει
 στὴν λόγῃ τᾶσημένιου μιναρὲ
 ὁ ἰμάμης τὸ περίγλυκο ναμάζι
 μιὰ σκλάβα στὸ λαγοῦτο, ἕνα γιαρὲ
 λαγγεύει, ἀναρριπίζει, ἀναστενάζει.

Κλείσε τὰ βλέφαρά σου καὶ κοιμήσου
 νὰ πᾶμε στὴν Βαγδάτῃ μιὰ στιγμὴ
 τὰ «τζίν» ἀγγέλοι ἐκεῖ ὑποτακτικοὶ σου
 θάνοϊξουν μὲ τὸ μαγικὸ κλειδί
 τὴν πύλῃ τοῦ ἔξαισίου παραδείσου.

Μῆλα χρυσᾶ καὶ ποταμοὶ ἀπὸ γάλα
 στὴν χλόῃ μαργαριτάρια σᾶν δροσιά
 καὶ νὰ μιὰ διαμαντένια φωτοσκάλα
 σὲ πάει καὶ σ' ἀνεβάζει θριαμβικὰ
 στὴν ὄνειρώδη ἀραβικὴ Βαλχάλα.

Σὲ κράζει ἀπὸ τὸν θρόνο του ὁ Χαλίφης
 —Θέλεις τὸ μαγικό, σοῦ λέει, ρουμπίνι,
 τὸ πέπλο τῆς νεράϊδας ἢ τὸ τάσι
 σὰν τὸ φορήσης ὅ,τι πῆς θὰ γίνῃ,
 σὰν τὸ κτυπήσης ὅ,τι πῆς θὰ φτάσῃ !

Μίλησε ἀμέσως ! Πάρε τὸ ρουμπίνι,
 τὸ τάσι ; καὶ τὰ δυό ; σοῦ πάει πολὺ·
 Μὰ βιάσου γιὰτ' ὀρθρίζ' ἢ ἀνατολῆ
 καὶ θὰ σαλπάρῃ τοῦ ὕπνου τὸ λατίνι
 στῆς ἀφυπνίσεως τῆ θαμπῆν ἀκτῆ.

Τ Α Γ Χ Ο · Υ · Ζ Ε Ρ

Ψυχὴ Βαγνέρεια, μουσικὴ κι' ἑναστρὴ καλωσύνη
 ἢ νύχτ' ἀπόψε οἰστρηλατεῖ τὸν δρόμο τῶν πνευμάτων
 στὸν Φαῖδρο του μιλάει ὀρθὸς σ' ἕνα λιβάδι ὁ Πλάτων
 κι' ἀσπρίζουν τᾶύλα γένεια του, κυματιστά, σὰν κρῖνοι.

Σιωποῦν τὰ φύλλα, τὰ νερά κι' οἱ ψίθυροι κι' οἱ θρόοι
 καὶ τὰ πικρὰ μιλήματα κι' οἱ στεναγμοὶ κι' οἱ γόοι
 μόνε ἢ φωνὴ πανάρχαια μελωδικὴ ἀνεβαίνει
 σκάλα τῆ σκάλα τὸ ἄπειρο μὲ τᾶστρα φορτωμένη.

Κι' ἐγὼ Ταγχόυζερ νᾶμ' ἐδῶ στὸ ἀσκητικὸ βουνό μου
 πνεῦμα βαρὺ κι' ἀνήσυχο τῆς κολασμένης γῆς.
 Νὰ κοιμηθῶ ; Κι' ἂν γείρω ἐδῶ στὸν κόλπο τῆς Σιωπῆς
 Θάνθισ' ἢ ράβδο τ' Οὐρβανοῦ στὸν ἅγιο Ἐξίλασμό μου ;

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΤΟ ΛΥΡΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΣΤΟΝ «ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ» ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ

Χαρακτηρισμός και υπόθεση τῆς τραγωδίας. Ὁ «Ἀγαμέμνων» εἶναι τὸ θαυμασιώτερο ἔργο τῆς Ἑλληνικῆς Τραγωδίας. Ἡ ἀρτιώτατη δραματικὴ σύνθεση, ἡ καθαρὴ ἀνάπτυξη τῆς φιλοσοφικῆς ἀρχῆς τοῦ ἔργου, ἡ ἀδιάλειπτη καὶ καλλιτεχνικὴ ἔνταση τῆς τραγικῆς του πνοῆς καὶ πρὸ παντὸς ἡ ἀδιάκοπη καὶ ὑπέροχη ἐναλλαγὴ τοῦ λυρικοῦ καὶ τοῦ δραματικοῦ στοιχείου κάνουν τὴν τραγωδίαν αὐτὴ μοναδική. Στὴ δραματικὴν τέχνη εἶναι πολὺ καλύτερη ἀπὸ τίς ἄλλες τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου καὶ στὴ λυρικὴ πνοὴ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν δύο ἄλλων μεγάλων Ἑλλήνων τραγικῶν. Τὸ λυρικὸ στοιχεῖο, τόσο πλούσιο καὶ τόσο βαθύ σ' ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου, ὑφάνθηκε θαυμάσια σ' αὐτὴ μὲ ὅ,τι δραματικώτερο μπορούσε νὰ ἐπινοήσῃ ἡ ὠριμὴ τέχνη ἑνὸς μεγάλου τραγικοῦ. Στὴ σοφὴν αὐτὴν ἰσορροπία τῶν δύο καλλιτεχνικῶν στοιχείων ὀφείλεται ἡ ἐξαιρετικὴ ὁμορφιά καὶ ἡ βαθύτατη αἰσθητικὴ ἀξία τοῦ «Ἀγαμέμνονα». Τὰ λυρικά μέρη τῆς Τραγωδίας εἶναι ἡ ἀγία πνοή, πού λαμπρύνει καὶ ὁμορφαίνει τὸ πένθος καὶ τὴν δυστυχία, ἡ μυστικὴ δύναμη, πού κάνει νὰ γίνεταί δυνατὴ ἡ «paradox union of beauty and tragedy»¹⁾.

Ὁ μῦθος στὸν «Ἀγαμέμνονα» εἶναι ἀπλὸς καὶ τραγικός. Ὁ ἥρωας τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὁ Ἀτρεΐδης Ἀγαμέμνωνας, γυρίζει ἀπὸ τὴ σκληρὴ, δεκαετῆ ἐκστρατεία νικητῆς καὶ δοξασμένος. Πληρωμὴ γιὰ τοὺς θρυλικούς ἀγῶνες τοῦ ἀρχιστράτηγου καὶ σύμβολο τῆς καταστροφῆς τῆς ἀτυχῆς Τροίας εἶναι ἡ ὠραιότατη κόρη τοῦ Πριάμου Κασσάνδρα, στὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόλλωνας, τυφλὸς ἔραστής, χάρισε τὴ μαντικὴ δύναμη. Ἡ Κλυταιμῆστρα ὑποδέχεται τὸν ἄντρα της μὲ ἕνα χεῖμαρρο φιλοφρονήσεων· γιορτάσιμη ἐμφάνιση πῶς ἔρασε σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴς τῆς τοῦ Ἄργος· δῶρα καίγονται στοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν· καὶ δυνακεῖα τραγούδια ὑψώνονται στὰ διάφορα μέρη τῆς πόλης. Ὅλα αὐτὰ ὅμως γίνονται γιὰ νὰ κοιμήσουν κάθε ὑπόψια τοῦ ἥρωα καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσουν ἀσφαλέστερα καὶ γρηγορώτερα στὴν παγίδα. Ὁ γυρισμὸς του δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστος στὴν Κλυταιμῆστρα, πού εἶχεν ἀπὸ καιρὸ ἐρωτικὲς σχέσεις μὲ τὸν Αἴγισθο. Γι' αὐτὸ καὶ στρώθηκε μ' ὄλες τίς λεπτομέρειες ἕνα φονικὸ σχέδιο. Καὶ μόλις ὁ βασιλεὺς μπαίνει στὰ ἀνάκτορα καὶ κλείνεταί στὸ λουτρό γιὰ νὰ καθαριστεῖ, σκοτώνεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Κλυταιμῆστρα. Μαζὶ μ' αὐτὸν σκοτώνεται ὕστερ' ἀπὸ λίγο, ἀπὸ τὴν Κλυταιμῆστρα πάλι, καὶ ἡ Κασσάνδρα, ἡ αἰχμάλωτη ἐρωμένη του. Μόλις πρόλαβεν ὁ ἥρωας τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου νὰ χαιρετίσει τοὺς θεοὺς τῆς πατρίδας του καὶ τὸν λαό του. Μόλις πρόφτασε κι' ἡ ἀτυχὴ Κασσάνδρα νὰ τραγουδήσῃ σὰν κύκνος «τὸν ὕστατον, θανάσιμον γόνον».

Ὁ ρόλος τῆς ὠραίας καὶ τραγικῆς Κασσάνδρας καὶ ἡ σοφὴ καὶ μεγάλη προπαρασκευὴ τῶν πνευμάτων γιὰ νὰ δεχτοῦν τὸν ἐρχομὸ καὶ τὸν

1) The legacy of Greece, p. 285, by R. W. Livingstone, Oxford 1921.

προδοτικό θάνατο τοῦ Ἀγαμέμνονα χαρίζουν στοῦ ἔργο δραματικότητα ἐξαιρετική. Κι' ἡ δραματικότητα αὐτὴ ζετυλίγεται καὶ ζῆ μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα βαθύτατου λυρισμοῦ. Προσηλωμένος ὁ ποιητὴς στοῦ δράμα ποῦ θὰ γίνῃ, «τροφοδοιοῦται» ἀδιάκοπα μὲ τὴ φαντασία του γύρω ἀπ' αὐτὸ καὶ τὰ συναισθήματά του, πικρὰ καὶ ἔντονα, γίνονται στίχοι λυρικώτατοι.

Τὸ πολὺμορφο δράμα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ ὀδυνηρὸ θέμα, ποῦ ἐμπνέει τὴ λυρικὴ ψυχὴ τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ Ὀμηρος τραγούδησε τὸ ἐπικὸ μεγαλεῖο τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Πίνδαρος τὴ δύναμη καὶ τὴν ὁμορφίαν τῆς νεότητος στὴν εὐγενέστερὴ τους ἐκδήλωση. Ὁ Θεόκριτος τὴ γλυκύτητα τῆς ζωῆς. Ἡ Σαπφὼ τὸν ἔρωτα—τὸ μεγάλο πάθος τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ μπορεῖ νὰ λαμπρύνει καὶ νὰ ἀγιάσει τὴ ζωὴ, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν καθελῶσει ὀριστικὰ ἀπάνω στοῦ μαρτύριου καὶ τὸ πένθος ἢ νὰ τὴν πυρπολήσει καὶ νὰ τὴν ἐνταφιάσει. Ὁ Αἰσχύλος εἶναι ὁ καλλιτέχνης καὶ ὁ φιλόσοφος, ποῦ μπόρεσε νὰ συλλάβει σ' ὅλο της τὸ βάθος τὴν τραγικότητα καὶ τὴν ἱερότητα τῆς ζωῆς μὲ τοὺς μυστικούς καὶ σκληροὺς της νόμους. Τὰ αἷτια τοῦ ἀνθρώπινου πόνου μὲ τὴ σκοτεινὴ τους ἀλληλουχία καὶ τὰ φοβερὰ σημεῖα, στὰ ὁποῖα συγκρούονται ἡ σοφία καὶ τὸ ἐνστικτο τοῦ ἀνθρώπου, οἱ εὐγενικὲς καὶ πονηρὲς τάσεις τῆς ψυχῆς του, ἡ ἀδυναμία κι' ἡ δύναμή του εἶναι οἱ πηγὲς τοῦ δραματικοῦ λυρισμοῦ τοῦ Αἰσχύλου. Δὲν ἐμπνέεται ὅμως μονάχα ἀπὸ τὸ τραγικὸ καὶ τὸ ὀδυνηρὸ. Λυρικός, λυρικώτατος συγκινεῖται βαθύτατα μὲ ὅ,τι ὠραῖο καὶ πολὺτιμο ἔχει ὁ κόσμος καὶ ὁ ἀνθρώπος.

Στὸν «Ἀγαμέμνονα» ὁ αὐθόρμητος καὶ διάχυτος σ' ὀλόκληρο τὸ ἔργο λυρισμὸς ἀναβλύζει ἀπὸ τὰ βάθη συγκινητῶν πηγῶν ἀπὸ ἓνα βαθύτατο συναίσθημα δικαιοσύνης καὶ θρησκευτικότητας, ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὴν πατρίδα καὶ τὴ φύση καὶ τέλος, ἂν καὶ αὐτὸ φαίνεται κάπως παράξενο, ἀπὸ τὴ σοφὴ πείρα τῶν λευκῶν γερόντων, ποῦ ἀποτελοῦν τὸ χορὸ.

Τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα. Ἡ θρησκευτικότητα τοῦ Αἰσχύλου εἶναι βαθύτατη. Ἡ πίστη του στοὺς ἡρώικους θεοὺς τῆς πατρίδας του εἶναι ἀκλόνητη. Στὸν «Ἀγαμέμνονα» εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπιβλητικὸ τὸ θέαμα τῶν σοφῶν γερόντων μὲ τὴ βαθειὰν εὐσέβεια καὶ πίστη. Ἡ πίστη αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπλή βεβαιότητα γιὰ τὴν ἀλήθεια μερικῶν δογμάτων, ἀλλὰ συναίσθημα πανίσχυρο.

«Ζεὺς ὅστις ποτ' ἐστίν, εἰ τόδ' αὐ-
τῷ φίλον κεκλημένῳ,
τοῦτό νιν προσενέπω·
οὐκ ἔχω προσεικάσαι
πάντ' ἐπισταθμώμενος
πλὴν Διός.

Ζῆνα δέ τις προφρόνως ἐπινίκια κλάζων
τεύξεται φρενῶν τὸ πάνν». (Στ. 160 κέξ)¹⁾

1) Οἱ παραπομπὲς γίνονται στὴν ἔκδοση τοῦ Paul Mazon, Eschyle, tome II, «Association Quillaume Budé», Paris 1935.

(«Ὁ Δίας—ὅποιος κι ἂν εἶναι—ἂν μ' αὐτὸ
τῶνομ' ἀρέσει νὰ τὸν λένε,
μ' αὐτὸ κι' ἐγὼ τὸν ὀνομάζω'
ὅλα στὴ στάθμη τάπεικάζω'
κι' ἔξω ἀπ' τὸ Δία δὲ βρῖσκω κι' ἄλλο.

Μὰ ὅποιος ἀπ' ὅλη τὴν καρδιά
τοῦ Δία τὰ ἐπινίκεια ψάλλει,
τῆς γνώσης τὸν καρπὸ τρυγᾷ.»²⁾

Τὸ συναίσθημα αὐτὸ δὲν ἐμπνέει βέβαια συνεχεῖς στίχους θρησκευτικοῦ λυρισμοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στίχους αὐτοὺς καὶ τὴν ὥραία ἀποστροφή στοὺς πατρικοὺς θεοὺς, ποὺ κάνει ὁ κήρυκας μόλις φτάνει στὸ "Ἄργος, δὲν ὑπάρχουν στὸν «Ἀγαμέμνονα» ἄλλα λυρικά μέρη καθαρὰ θρησκευτικά. Ὅπως εἶναι ὅμως βαθὺ καὶ εἰλικρινέστατο τὸ συναίσθημα αὐτό, χρωματίζει μὲ τὴν εὐσέβειά του τὸν λυρισμὸ ὅλου τοῦ ἔργου. Ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς τραγωδίας, ὅταν δακρῦζουν ἀπὸ χαρὰν ἢ λύπη, στρέφουν τὰ βλέμματά τους στὸν Οὐρανό. Ὁ Οὐρανὸς εἶναι κείνος ποὺ δίνει τὴν «ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων», τὴ νίκη στὴν ἐκστρατεία, τὸ γυρισμὸ στὴν πατρίδα, τὴ γατριὰ στὶς συμφορές, τὴν τιμωρία τῶν ἀμαρτημάτων, τὴ λήθη στὴ δυστυχία καὶ στὰ δάκρυα.

Τὸ συναίσθημα τῆς δικαιοσύνης. Ὁ «Ἀγαμέμνων» εἶναι τὸ δράμα τῆς ἀνταπόδοσης καὶ τῆς εὐθύνης. Ἐνα ὀξὺτατο συναίσθημα δικαιοσύνης χαρακτηρίζει τὸν χορὸ τῶν λευκῶν, πικραμένων γερόντων. Προχωρεῖ στὴ σκηνὴ μὲ βαρεῖς καὶ σεμνοὺς ἀναπαίστους σκεπτικὸς καὶ θλιμμένος. Μὲ τὴν ἀδέκαστη ἠθικὴ του καταδικάζει χωρὶς ἐπιφύλαξη τὰ μεγάλα καὶ φοβερὰ γεγονότα τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας τοῦ "Ἄργους. Οἱ παλῆς ἀμαρτίες τῶν Ἀτρειδῶν δὲν ἔχουν ἀκόμα ξεπλυθῆ. Ἡ τιμωρία δὲν ἔχει τελείως συμπληρωθῆ. Κι ὅμως ὁ Ἀτρείδης Ἀγαμέμνων, ποὺ τὸν βαραίνει ἀκόμα ἡ πατρικὴ ἀμαρτία, κάνει κι ὁ ἴδιος καινούργια λάθη. Γιὰ νὰ μὴ ματαιωθεῖ μιὰ ἐκστρατεία ἄδικη, θυσιάζει τὴν Ἰφιγένεια, τὴν κόρη του. Καὶ μὲ μιὰν ἄδικη θυσία ἐξασφαλίζει ἕνα θρίαμβον ἀδικώτερο. Τόσες ψυχὲς ἠρώων, Ἑλλήνων καὶ Τρώων, γιὰ μιὰ γυναῖκα! Τόσο αἶμα, τόσο πένθος, τόση ἀδικία! Ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀγαθῶν γερόντων ἐπαναστατεῖ. Κι ἕνα βαρὺ συναίσθημα ἀπαισιοδοξίας κυριαρχεῖ στὶς σκέψεις τοῦ λευκοῦ χοροῦ. Πιστεῖ βαθύτατα στὴν παντοδυναμία καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ νόμου τῆς ἀνταπόδοσης καὶ τῆς τιμωρίας.

«Μίμνει δὲ μίμνοντος
ἐν θρόνῳ Διὸς παθεῖν τὸν ἔρξαντα.» (Στ. 1563—4)

(«Γιατ' ὅσο μένει ὁ Δίας στὸ θρόνο του
θὰ μένη νόμος: κάμης θάβρης.»)

2) Οἱ μεταφράσεις ἀπὸ τὸν I. Γρυπάρη.

Ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ θρησκεία τοῦ χοροῦ. Ἡ Δίκη δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ ιδιότητα τοῦ Δία. Εἶναι ἔννοια μεταφυσικὴ, ποῦ πῆρε συνείδηση καὶ παντοδυναμία. Εἶναι ἡ Θεὰ Δίκη: σοφὴ καὶ ἀνεξιλέωτη.

«Πᾶν δ' ἐπὶ τέρομα νομᾶ.» (Στ. 781)

(«Καὶ κυβερνᾷ τὰ τέλη αὐτοῦ καὶ τούτου.»)

Γι' αὐτὸ δὲν περιμένει τώρα ὁ χορὸς ὕστερ' ἀπὸ τῆ μεγάλης ἀδικίας ν' ἀκολουθήσει τίποτα εὐχάριστο. Εἶναι βέβαιος πῶς ὁ ἀξιολύπητος θριαμβὸς τοῦ Ἄγομέμνονα θὰ δώσει θλιβεροὺς καρπούς.

«Μένει δ' ἀκούσαί τί μοι
μέριμνα νυκτηρεφές.
Τῶν πολυκτόνων γὰρ οὐκ
ἄσκοποι θεοί.» (Στ. 459 κέξ.)

(«Κάτι ν' ἀκούσῃ σκοτεινὸ
σὺν νυκτοπεριτύλιχτῷ
ἢ ἀγωνία μου περιμένει.
Γιατ' ὅποιος θὲ νὰ χύσῃ αἱμάτων ποταμοὺς
ἀπ' τῶν θεῶν τὸ μάτι δὲν ξεφεύγει.»)

Κι ὁμως ἡ τιμωρία θὰ ξεσπάσει σὲ πρόσωπο ἀγαπημένο, στὸν «εὐμενέστατον» βασιλέα. Ἡ σκληρὴ αὐτὴ βεβαιότητα μεταβάλλει τὴν ἀπαισιοδοξία τοῦ χοροῦ σὲ ἀγωνία. Κάποια συμφορὰ θὰ κτυπήσει τὸν κουρασμένον ἥρωα. Ἄλλὰ πῶς; Καὶ πότε; Ἴσως ἀργά; Ἴσως γρήγορα. Κ' ἡ ἀγωνία στὸ δράμα γίνεται ὀλοένα καὶ μεγαλύτερη. «Agamemnon est le drame de l'angoisse», γράφει ὁ Paul Mazon πολὺ ὀρθᾶ «l'angoisse γὰρ να croissant de scène en scène.»¹⁾ Ὅλες οἱ ἀμαρτίες τοῦ οἴκου τῶν Ἀτρειδῶν ζωντανεύουν καὶ πρωταγωνιστοῦν στὸ δράμα. Ὁ ἀδερφὸς ποῦ ἀτίμασε τὴ γυναῖκα τοῦ ἀδερφοῦ του ὁ ἀτιμασμένος ἀδερφὸς ποῦ ἔσφαξε τὰ παιδιὰ τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀδερφοῦ του καὶ τοῦ τὰ πρόσφερε μαγειρεμένα νὰ δειπνήσῃ τὸ σφάλμα τῆς Ἐλένης ἢ θύσια τῆς Ἰφιγένειας ἢ καταστροφὴ τῆς Τροίας ὁ θάνατος τόσων Ἀργείων κ' οἱ ἀμαρτωλὲς σχέσεις τῆς Κλυταιμῆστρας μὲ τὸν ξάδερφο τοῦ ἀντρός τῆς, ὅλες αὐτὲς οἱ ἀμαρτίες εἶναι οἱ ἀόρατοι πρωταγωνιστὲς τοῦ δράματος. Ἀμάρτημα καὶ τιμωρία. Ἀμάρτημα καὶ τιμωρία. Φοβερὴ ἀλυσίδα ἀπὸ συμφορὰς ποῦ δὲν ἔχουνε τέλος. Τί θὰ γίνῃ ἀρὰ γε τώρα μὲ τὸν γυρισμὸ τοῦ Ἄγομέμνονα; Δὲν εἶναι δυνατό νὰ σταματήσουνε οἱ συμφορὰς στὸ σημεῖο ποῦ βρίσκονται.

«. οὐθ' ὑποκαίων
οὔτ' ἐπιλείβων ἀπύρων ἱερῶν
ὀργὰς ἀτενεῖς παραθέλει.» (Στ. 69 κέξ)

«Οὐ γὰρ ἔστιν ἔπαλξις
πλοῦτου πρὸς κόρον ἀνδρῶν
λακτίσαντι μέγαν Δίκας
βωμόν εἰς ἀφάνειαν.» (Στ. 381 κέξ)

1) Eschyle, vol. II, p. 3. par Paul Mazon, Paris 1935.

(«Κι ἄν τὴ θρέψης μὲ ξύλα ἀποκάτωθε
τὴ φωτιά καὶ μὲ λάδι ἀποπάνωθε,
τὴν ἀλύγιστη δρογὴ τῆς ἀπρόσδεκτης
δὲ μπορεῖς νὰ μαλαξῆς θυσίας.»

«Μὰ ἓνας, ποῦ μέσα στοῦ μεθύσι
τοῦ πλούτου θὰ ποδοπατήσῃ
τὸ μέγα τὸ βωμὸ τῆς Δίκης,
κάστρο δὲν εἶναι νὰ τὸν σώσῃ.»

Ἄπ' τὶς περασμένες ἀμαρτίες τῶν Ἀτρειδῶν κι ἀπὸ τὶς τωρινές
τους ἀδικίες ἀπὸ τὴ μιά, κι ἀπὸ τὴν ἱερὴ πίστη τοῦ χοροῦ στὴ θεὰ
Δίκην ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀναβλύζει γεμᾶτος ἠθικὸ μεγαλεῖο ὁ τραγικὸς
λυρισμὸς τοῦ δράματος. Οἱ σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ χοροῦ
εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ τὸ φόβο γιὰ τὴν ἄγνωστη συμφορὰ ποῦ πλησιάζει.

«Τίπτε μοι τὸδ' ἐμπέδως
δεῖμα προσοπατήριον
καρδίας τερασκόπου ποτᾶται
μαντιπολεῖ δ' ἀκέ-
λευστος ἄμισθος ἀοιδά...;» (Στ. 975 κέξ.)

(«Γιατὶ μὲ τόσο πείσμα ἐμπρὸς
στὴ λαφροήσκιωτὴ μου τὴν καρδιά
αὐτὸς ὁ φόβος νὰ πηδᾷ
κι ἀκάλεστος κι ἀπλέρωτος
μαντεῖες νὰ μοῦ καλοναρχῆ;»

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἀπέραντη εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Αἰσχύ-
λου γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ τὰ ἀνεξάντλητα βάθη τῆς ἀγάπης αὐτῆς
πηγάζουν τὰ ὠραιότερα λυρικά μέρη τοῦ «Ἀγαμέμνονα». Ἡ θυσία
τῆς Ἰφιγένειας, ἡ ἀπερικοεψία τῆς Ἑλένης, ὁ πόνος τοῦ Μενέλαου, τὸ
Ἑλληνικὸ πένθος, ἡ ἀπελπισία τοῦ χοροῦ γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀγα-
μέμνονα ἔγιναν τόσο θαυμάσια λυρικά τραγούδια, ὥστε νὰ εἶναι σχε-
δὸν βεβήλωση ἢ προσπάθεια νὰ ἐρμηνεύσει κανεὶς τὴ δύναμη καὶ τὴν
εἰλικρίνεια τῆς ὁμορφιάς τους. Ἀπὸ ὠραιότατες καὶ ἀφελεῖς εἰκόνες ἀ-
ναβλύζει χωρὶς ἐπιτήδευση καὶ χωρὶς προσπάθεια ἡ βαθύτερη συμπά-
θεια γιὰ τὸν ἀνθρώπινο πόνο. Κάθε τι πονηρὸ καὶ σκληρὸ, ποῦ πλη-
γώνει τὸν ἄνθρωπο, δονεῖ βαθύτατα τὴ λυρικὴ ψυχὴ τοῦ Αἰσχύλου.

Ἡ περιγραφή τῆς θυσίας τῆς Ἰφιγένειας εἶναι κάτι πιὸ πο-
λὺ ἀπὸ συγκινητικὴ. Οὔτε ἡ δροσερὴ ὁμορφιά τῆς παρθένας, οὔτε
τὰ δάκρυά της, οὔτε οἱ παρακλήσεις της, οὔτε ἡ ἀπελπισμένη ἀντί-
στασή της δὲν συγκίνησαν τὸν πατέρα της. Χωρὶς λύπη καὶ χωρὶς
δισταγμὸν ἀρπάζουν τὴν παρθένα, τῆς βγάζουν τὸν πέπλο, φιμώνουν
τὸ ὠραῖό της στόμα γιὰ νὰ πνίξουν τοὺς θρήνους της καὶ σάν πρό-
βατο τὴν ἀπιθώνουν στοῦ βωμοῦ. Εἶναι τόσο μεγάλῃ ἡ τέχνη κι' ἡ δύνα-
μη τῆς εἰκόνας αὐτῆς, ποῦ εἶν' ἀδύνατο νὰ μὴ σταματήσει κανεὶς
μπροστὰ της θαμπωμένος καὶ συγκινημένος.

Νὰ τὸν κλάψῃ καὶ ποιὸς ; νὰ τὸν θάψῃ καὶ ποιὸς ;

Ποιὸς τὸν ἀσύγκριτον ἄντρα ἐπιτύμβιος θρήνος¹⁾
 μὲ κλάματα ἀπὸ γνώμη
 χυμένα ἀληθινὴ θὰ ὑμνήσῃ ;»)

Ὁ παθητικώτατος αὐτὸς θρήνος ἠρεμεῖ σιγὰ-σιγὰ καὶ ὁ χορὸς ξαναγίνεται κύριος τῶν συναισθημάτων του. Εἶναι ἄλλωστε τόσος ὁ πόνος καὶ ἡ συντριβὴ του ὕστερ' ἀπὸ τὴν ὑπέρτατη αὐτὴν ἔνταση τῆς τραγικότητος, ὥστε βυθίζεται σὲ λογισμοὺς πικρούς. Ἡ φρικτὴ ἀλυσίδα τῶν ἐγκλημάτων δὲν ἔχει τέλος. Κάθε τιμωρία εἶναι καὶ νέο ἐγκλημα. Καὶ κάθε ἐγκλημα πρέπει νὰ τιμωρεῖται. Ἡ θλιβερὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου δικαιολογεῖ τοὺς ἀπαισιόδοξους στίχους :

«Ἰὼ θρότεια πράγματ' εὐτυχοῦντα μὲν
 σκιά τις ἂν τρέψειεν· εἰ δὲ δυστυχοῖ,
 βολαῖς ὑγρώσων σπόγγος ὄλεσεν γραφὴν.» (Στ. 1327 κέξ)

(«Ἄχ, καὶ τὸ τί ἔναι ὁ ἄνθρωπος ! στὴν εὐτυχία του εἶναι σὰ μιὰ ἑλαφρὴ σκιά· μὰ ἡ δυστυχία μιὰ σὰ σφουγγάρι ὑγρὸ τῆς δίνει καὶ τὴ σβύνει.»)

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα. Ὁ Μαραθωνομάχος Αἰσχύλος γίνεται συγκινητικὰ λυρικός, ὅταν τραγουδεῖ τὴν πατρίδα του. Ἡ ἔννοια τῆς πατρίδας εἶχε γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας περιεχόμενο ἀπόλυτα συγκεκριμένο καὶ προσφιλέστατο. Οἱ πατρικοὶ θεοί, ἡ ἔστια καὶ τ' ἀγαπημένα πρόσωπα τῆς οἰκογένειας, οἱ τάφοι τῶν προγόνων, τὸ χῶμα τῆς γῆς καὶ τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ ἦταν τὰ ἱερά καὶ τὰ τίμια τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Κι ὅλα αὐτά, χωρὶς τὸ ἓνα νὰ σκιάζει τὸ ἄλλο, τὰ κλείνει ἀδελφωμένα ἢ λέξῃ πατρίδα. Ὁλόκληρη ἡ συναισθηματικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου συγκεντρωμένη σὲ μιὰ μονάχα ἔννοια ! Βαθὺς καὶ εὐσεβὴς γίνεται ὁ λυρισμὸς τοῦ Αἰσχύλου, ὅταν ἡ ἱερὴ αὐτὴ ἔννοια ἀπλώνεται στὴν ψυχὴ του. Μόλις ὁ κήρυκας φτάνει στὸ Ἄργος, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀπουσία στὴν Τροία, χαιρετίζει τὴν πατρίδα του μ' ἓνα ἀσυγκράτητο καὶ ἀσύγκριτο χεῖμαρρο χαρᾶς καὶ διαχυτικότητος. Μιλᾷει στὸ χῶμα τῆς γῆς καὶ στὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ, στοὺς μεγάλους θεοὺς τῆς χώρας καὶ σι' ἀνάκτορα τῶν βασιλέων καὶ παρακαλεῖ νὰ δεχτοῦν μὲ καλωσύνη τὸν βασιλῆα καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Τὸ ὀρμητικὸ αὐτὸ πέταγμα τῆς ψυχῆς τοῦ κήρυκα σ' ὅλα αὐτὰ τὰ ὠραῖα εἰδῶλα κι ἡ οἰκειότητα, μὲ τὴν ὁποία τοὺς μιλεῖ, εἶναι χαρακτηριστικὰ μιᾶς συγκινητικῆς κι' ἀνυπέρβλητης φιλοπατρίας. Μονάχα σὲ πρόσωπο ἀγαπημένο, πὺ εἶμαστε βέβαιοι ὅτι μᾶς καταλαβαίνει καὶ μᾶς πονεῖ καὶ πὺ ἓνας κίνδυνος μεγάλος καὶ μακρὸς ἀπειλήσει νὰ μᾶς τὸ πάρει, εἶναι δυνατό νὰ μιλήσουμε στὸν τόνο αὐτὸ τὸν τρυφερό. Ὑπόφεραν πολὺ στὴν Τροία, μακρὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Τώρα ὁμως «παροίχεται πόνος· παροίχεται». «Ὅσοι εὐ-

1) Ὁ Γρυπάρης δέχεται τὴ γραφὴ «ἐπιτύμβιος αἶνος» ἀντὶ τὴν «ἐπιτύμβιον αἶνον» τοῦ J. Voss.

τυχήσανε νά γυρίσουν στά σπίτια τους, δοκιμάζουν τόσο μεγάλη χαρά, πού νά μή εἶναι τίποτα μπροστά σ' αὐτή τά βάσανα τῶν δέκα ἐτῶν τοῦ πολέμου.

«Οὐ γάρ ποτ' ἠϋχουν τῆδ' ἐν Ἀργείᾳ χθονί
θανῶν μεθέξειν φιλτάτου τάφου μέρος.» (Στ. 506-7)

(«...Γιατί πιά δὲν τόχα νάξιωνόμευ
σά θά πεθάνω, ἔδῶ στή γῆ μου νά μὲ θάψουν.»)

Ὁ κήρυκας εἶναι τώρα εὐτυχισμένος καὶ περήφανος.

«Ὡς κομπάσαι τῷδ' εἰκὸς ἡλίου φάει
ὑπὲρ θαλάσσης καὶ χθονὸς ποτωμένῳ.» (Στ. 575-6)

(«...Ἀξίζει ἀλήθεια μπρὸς σ' αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου
νά καυχηθοῦμε πάνω ἀπὸ στεριά καὶ κῆμα.»)

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ φύση. Παρομοιώσεις καὶ εἰκόνες. Ἡ λυρική πνοή καὶ δύναμη τοῦ Αἰσχύλου φαίνεται θαυμάσια στὸν ἀνεξάντλητο πλοῦτο τῶν παρομοιώσεων καὶ τῶν εἰκόνων τῆς ποιησῆς του καὶ πρὸ παντὸς στή γλῶσσα καὶ τὸ ἀτίθασσον ὕφος του. Ἡ ῥωμαλέα του ἔμπνευση κι οἱ τεράστιες του συλλήψεις μὲ δυσκολία χωρᾶνε μέσα στίς λέξεις καὶ τοὺς στίχους. Νοιώθει κανεὶς τὰ ἀδρὰ νοήματα καὶ τὰ ὀρηκτικὰ συναισθήματα νά σαλεύουν καὶ νά ἀναταράζονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῶν λέξεων. Εἶναι οἱ μεγάλοι γίγαντες, οἱ πανίσχυροι Τυφωεῖς, πού ὁ Ζεὺς τοῦ λυρισμοῦ μπόρεσε νά δαμάσει καὶ νά δέσει μὲ τὴ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων. Στὸ σφάδασμα ἀκριβῶς τῶν γιγάντων αὐτῶν ὀφείλεται ἡ συχνὴ παραβίαση τῶν γλωσσικῶν κανόνων κι ἡ φυγάδευση σὲ πολλὰ χωρία τῆς συντακτικῆς ὀμαλότητος καὶ τῆς ἐκφραστικῆς ὀρθότητος. Τὸ φαινόμενο ὅμως αὐτὸ πρέπει νά ἐρευνηθῆ σὲ εἰδικώτερη καὶ ἐκτενέστερη μελέτη.

Οἱ παρομοιώσεις κ' οἱ εἰκόνες στὸν «Ἀγαμέμνονα» ἀποτελοῦν κυριολεκτικὰ ἓνα καλαισθητικὸ θησαυρὸ. Μέσα σ' αὐτὲς φαίνεται ἡ λεπτὴ χαρὰ κ' ἡ βαθειὰ συγκίνηση, πού δοκίμαζεν ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὸ στοργικὸ ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς τῆς φύσης.

Οἱ δύο Ἀτρεΐδες ἀγωνίζονται νά ξαναπάρουν τὴν Ἑλένη

«τρόπον αἰγυπιῶν οἴτ' ἐκπατίους
ἄλγεσι παίδων ὑπάτοι λεγέων
στροφοδινοῦνται

.....
δεμνιοτήρη πόνον ὀρταλίχων ὀλέσαντες.»

(Στ. 49 κἑξ.)

(«...Σὰν τοὺς γυπᾶετους,
πού μὲ πόνο βαρὺ τῶν παιδιῶ τους
ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν ἄδεια τὴν κοίτη τους
φτερολάμοντας στροφογυρίζονται

.....
ὄταν ἔχουνε χάσει
τὴ ζεστὴ τῆς φωληᾶς τῶν φροντίδα.»)

Τὰ λευκὰ γερατειά, πὺ γυρνᾶνε στοὺς δρόμους ἀκουμπώντας ἀπάνω σὲ ράβδι, μοιάζουνε μὲ «ὄναρ ἡμερόφαντον».

Ὁ Ἁγαμέμνωνας εἶναι γιὰ τὴν Κλυταιμῆστρα—γιὰ τὴν ὑποκρισία τῆς Κλυταιμῆστρας—στήριγμα τῶν ὑψηλῶν ἀνακτόρων, γῆ πὺ φάνηκε ἀνέλπιδα σὲ ναυτικούς, ὠραιότατη μέρα, πὺ ἔρχεται ὕστερ' ἀπὸ μέρες βροχῆς καὶ παγωνιάς, δροσερὸ νερὸ πὺ προσφέρεται σὲ διψασμένον ὄδοιπόρο.

Οἱ τρόποι τῆς ταραγμένης καὶ τρομαγμένης Κασσάνδρας, ὅταν τὴ φέρνουν αἰχμάλωτη στὴ σκηνή, μοιάζουν μὲ τοὺς τρόπους ἑνὸς θηρίου, πὺ μόλις ἔχει αἰχμαλωτισθεῖ.

Ἡ Κλυταιμῆστρα χαρακτηρίζεται γιὰ τὶς αἰσχρὲς τῆς σχέσεις μὲ τὸν Αἴγισθο σάν «δίπους λέαινα συγκοιμωμένη λύκῳ» στὴν ἀπουσία τοῦ «εὐγενοῦς λέοντος».

Συχνὰ ὁ Αἰσχύλος γιὰ νὰ κάνει νὰ φανεῖ πιὸ ζωηρὰ μιὰ κατάσταση τῆς φύσης ἢ μιὰ ιδιότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, παραθέτει σοφώτατα καὶ τὴν ἀντίθετη ἔννοια ἢ εἰκόνα. Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ὑπέροχη καὶ ἐπιγραμματικὴ περιγραφή τῆς τρικυμίας, πὺ σύντριψε τὸν ἑλληνικὸ στόλο στὴν ἐπιστροφή του, μᾶς δίνει μιὰ τὸ ἴδιο ὑπέροχη κ' ἐπιγραμματικὴ εἰκόνα τῆς γαλήνης.

Ἐυνώμοσαν γὰρ ὄντες ἔχθιστοι τὸ πρῖν
πῦρ καὶ θάλασσα καὶ τὰ πῖστ' ἔδειξάντην
φθείροντε τὸν δύστηνον Ἄργείων στρατόν.
Ἐν νυκτὶ δυσκύμαντα δ' ὀρώρει κακά.

Ἐπεὶ δ' ἀνήλθε λαμπρὸν ἡλίου φάος,
ὀρώμεν ἀνθοῦν πέλαγος Αἰγαίου νεκροῖς
ἀνδρῶν Ἀχαιῶν ναυτικοῖς τ' ἔρειπίοις.» (Στ. 650 κέξ)

(«Γιατ' ἡ φωτιὰ κ' ἡ θάλασσα, πὺ ἦταν ὡς τότε
ἄσπονδοι ἐχθροί, φιλιώθηκαν κ' ἔδωκαν χέρι
νὰ φθείρουνε τὸν ἄθλιο τῶν Ἀργείων στόλο.
Νύχτα ἦταν πὺ σηκώθηκεν ἡ μαύρ' ἡ ἀντάρα....

Μὰ ὅταν τὸ λαμπρὸ φῶς ἀνάτειλε τοῦ ἡλίου,
τὴ θάλασσα ὅλη βλέπομε νάνθη τοῦ Αἰγαίου
ἀπὸ Ἀχαιῶν κορμιὰ καὶ καρabiῶν συντρίμια.»)

Ὁ Πάρις μοιάζει μὲ λιοντάρι κι ἡ Τροία μὲ ἄνθρωπο, πὺ τρέφει μὲ στοργή τὸ λιοντάρι αὐτό. Στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς του τὸ λιοντάρι εἶναι ἡμερο, «φιλόμαστον», παιγνιδιάρικο, γελαστό. Μεγαλώνει ὁμως σὲ λίγο καὶ δείχνει ὅλη τὴν ἀγριότητα τῆς φύσης του.

Ἐκ θεοῦ δ' ἱερεὺς τις Ἄ-
τας δόμοις προσεθρέφθη.» (Στ. 735—6)

(«Λὲς καὶ θεὸς στὸ σπίτι ἐπίτηδες
ἱερέα συμφορᾶς τὸν εἶχε βάλει.»)

Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τὴν Ἑλένη. Ἡ ὠραιότατη ἀμαρτωλὴ ἦρθε στὴν Τροία ἀκτινοβολώντας γλυκύτητα καὶ πραότητα, ἀληθινὸ «δηξιθυμὸν ἔρωτος ἄνθος», προσωποποίηση τῆς «νηνέμου γαλάνας». Πολὺ γρήγορα ὁμως ἀλλάζοντας ὄψη ἔγινε «νυμφόκλαυτος Ἑρινὺς» καὶ σκόρπισε στοὺς Πριαμίδες τὴ θλίψη καὶ τὸ θάνατο.

Εἰκόνας ὠραιότατες βρίσκει κανεὶς νὰ κλείνονται μὲ ὅλη τὴν καλλιτεχνικὴν ἄνεση καὶ ἀπλότητα καὶ σὲ μιὰ μονάχα λέξη — σὲ ἐπίθετα πρὸ συχνά. Χρυσοφεγγές σέλας, καρδιόδηκτον κράτος, παρθενόσφαγα βεῖθρα, αἰνόλεκτρος Πάρις, μνησιπήμων πόνος, φιλόμαστον θηρίον καὶ ἄλλα. Τὸ ἐπίθετο τὸν Αἰσχύλο ἔχει ἐξαιρετικὴ δύναμη καὶ κάλλος κι εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μυστικὰ τῆς Τέχνης του, ἓνα πολὺ ὑπολογισμὸ μέρος ἀπὸ τὴν οὐσία τῆς Τέχνης του.

Ἡ πείρα. Ὁ λυρισμὸς στὸν «Ἀγαμέμνονα» δὲν μένει ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴ σοφὴ πείρα τοῦ λευκοῦ χοροῦ. Ἡ σοφία κι ἡ πείρα, ὅταν εἶναι ἀληθινές, δὲν ἀμβλύνουν ποτὲ τὴν εὐαισθησία τοῦ ἀνθρώπου. Πλουτίζουν τὴν ψυχὴ μὲ τόσες λεπτομέρειες ἀπὸ τὸ δράμα τῆς ζωῆς, ὥστε νὰ δυναμώνουν τὸ συναίσθημα καὶ τὴ λυρικὴ διάθεση. Μόλις οἱ λευκοὶ γέροντες ἔρχονται στὴν ὀρχήστρα, φέρνουν στὴ μνήμη τους τὰ περασμένα — καὶ τὰ πολὺ παλιὰ καὶ τὰ τελευταῖα.

«Δέκατον μὲν ἔτος τόδ' ἐπεὶ Πριάμου
μέγας ἀντίδικος, Μενέλαος ἄναξ
ἦδ' Ἀγαμέμνων,

στόλον Ἀργείων
χιλιοναύτην τῆσδ' ἀπὸ χώρας
ἦσαν στρατιῶτιν ἀρωγὴν.» (Στ. 40 κέξ.)

(«Εἶν' αὐτὸς τώρα ὁ χρόνος ὁ δέκατος,
πὸν ὁ μέγας τοῦ Πριάμου ἀντίδικος
ὁ Μενέλαος μαζί κι ὁ Ἀγαμέμνονας,

χίλια Ἀργεΐτικα πλοῖα σηκώσανε
ἀπ' αὐτοὺς τοὺς γιालοὺς
γιὰ νὰ βροῦνε τὸ δίκιο τους στὰ ὄπλα...»)

Πόσα δὲν τοὺς ἔμαθαν τὰ περασμένα αὐτά. Ἡ ζωὴ τοὺς πλήγωσε. Τὴ γνώρισαν ὁμως. Μέσα ἀπὸ τὴ γνώση αὐτὴ τῆς ζωῆς περνᾷ ὁ λυρισμὸς τοῦ χοροῦ κι ἀναβλύζει ἀπὸ τὰ χεῖλη του φιλοσοφικὸς καὶ ἤρεμος, σκεπτικὸς κι ἀπαισιόδοξος. Ὀλόκληρη ἡ μοναδικὴ αὐτὴ τραγωδία εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ τὸν αὐθόρμητο καὶ εἰλικρινέστατον αὐτὸ λυρισμὸ. Δὲν εἶχεν ἴσως ἄδικο ὁ Gilbert Norwood, ὅταν ἔγραφε γιὰ τὸν Αἰσχύλο, τὸν λυρικώτατο τραγικὸ: «It would not be absurd to call him a lyrist who happened to become a dramatist.»¹⁾

ΜΙΚΗΣ ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ

1) «The writers of Greece», p. 52, London 1935.

ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΜΟΥ ΒΕΡΑΣ

Μιάν άλυσίδα όλόγυρα μ' άσπρους κρίκους θά ζώσω
 νά δείχνει πού κι' άν πέταξες πόσο είμαστε ένωμένοι.
 Ρόδα λευκά και γιασεμιά θά βάλω νά φυτέψουν
 στόν τάφο πού σέ δέχτηκε για λίκνο, άγαπημένη.
 Κι άνθη λωτοῦ με ύάκινθους θά βάλω νά σκαλίσουν
 στην πλάκα σου, περίτεχνα λουλούδια νά σμιλέψουν
 στην πλάκα πού τó άξέχαστο κορμάκι σου σκεπάζει.
 Με την άγνή λευκότητα του Έλληνικού μαρμάρου
 και με τó μύρο τών άνθων πού γύρω θά εϋωδιάζει
 την κάτασπρη ψυχοῦλα σου ώραία θά συμβολίζουν
 και τ' άρωμα τó έφήμερο πού έσκόρπας στές καρδιές μας.
 Μικρή μου, έσένα τά νοητά δέν σου ταιριάζουν κρίνα.
 Σάν άσπρος κρίνος έγυρες μέσα στόν Μάρτιο μήνα
 μά χνοῦδι κίτρινου ύπερου δέ λέκιασε, άκριβή μου
 τά πέταλα σου τά λευκά πού πιό λευκά έχουν γίνει.

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ

ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

ΤΟΥ Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

"Αχραντες νύχτες πάνω από τούς χρόνους
 και οί άρχαίτες ψυχές
 άπλώνουνται σκιές κάτω από θόλους.

Ή γαλήνη άτέρμονη τά πάντα ζώνει
 πέρα όμως, άκόμη πέρα ή άγέννητη χαρά
 παιδοῦλ' άθώα άνήξερα στενάζει και ματώνει.

Κάποιο θαλασσινό πουλι πέταξε μέσ' τά βάθη.
 Τó καράβι πού χρόνια περιμέναμε
 έφτασε νύχτα κρυφά και πάλι έχάθη.

Κι' άν άναίτιοι άκόμα παραστέκουμε τή νύχτα,
 άκούεται θλιμμένο τώρα μακρυνά σάν τελευταίο
 τόνειρο πού βλέπαμε μικροί, νά ξανακύτα !

"Αχραντες νύχτες πάνω από τούς χρόνους
 και οί άρχαίτες ψυχές
 άπλώνουνται σκιές κάτω από θόλους.

ΕΙΔΥΛΛΙΟ

Πίσω από τὸ γαλάζιο αὐτὸ βουνό, κλεισμένη σ' ἓναν ἔρημο πύργο, περνáει τίς ἀτέλειωτες μέρες τῆς ἡ μικρῆ Μαργαρίτα....

Βυθίζει ὀλοένα τὰ φωτεινά τῆς μάτια στὸ κενό, κι ἀκούει τίς μυστικὲς φωνὲς τοῦ δάσους. Τὰ σύννεφα περνοῦνε κάθε τόσο βιαστικὰ πάνω ἀπ' τὴν γκριζα φυλακὴ τῆς, καὶ χάνονται μακριὰ στοὺς γαλανοὺς ὀρίζοντες· οἱ ἄνεμοι γλυστροῦν μέσ' ἀπ' τοὺς βαθυπράσινους πευκῶνες, καὶ σμίγουν μὲ τὸ σάλαγο τῆς μακρυνῆς θάλασσας· οἱ μέρες διαδέχονται τὰ βράδια, οἱ χειμωνιὲς τὰ καλοκαίρια, καὶ μόνο ἡ μικρῆ Μαργαρίτα κάθεται ἀκόμη κλεισμένη στὸν ἀπόμερο πύργο τῆς, καὶ πλουτίζει ὀλοένα τὸν πόνο τῆς μὲ παληγὲς ἀναμνήσεις....

Ἡ μικρῆ Μαργαρίτα δὲν εἶναι οὔτε βασιλοπούλα, οὔτε κὰν πριγκήπισσα. Εἶναι μιὰ θλιμμένη παιδοῦλα μὲ καστανόχρωμα μάτια καὶ κρινόλευκο μέτωπο, πού οἱ ἀγνὲς γραμμὲς τῆς σχηματίζονται ἀπαλὰ μέσα σὲ μιὰν ὑπέροχη ἀρμονία σχημάτων καὶ ρυθμῶν. Ἄν τύχαινε νὰ γεννηθεῖ σὲ παλιότερα χρόνια, ὁ πατέρας τῆς θάτανε ἴσως ἓνας ἀγέρωχος ἱππότης, κ' ἡ μικρῆ Μαργαρίτα μιὰ κομψὴ πυργοδέσποινα. Τότε θὰ ζοῦσε μυστικὰ τὴν τρυφερὴ ζωὴ τῆς, ὅσο πού θάφτανε μιὰ μέρα τὸ μακρυνὸ ἀρχοντόπουλο, κι ὄλα θὰ τέλειωναν εὐνοϊκὰ μέσα σ' ἓνα χρυσὸ σύννεφο αἵματος καὶ σκόνῃς. Ὁ Θέσπις θ' ἀποκοίμιζε τότε μὲ βότανα τὸ φτερωτὸ δράκο, θὰ σκότωνε ὕστερα τοὺς μελαψοὺς βιγλάτορες, θὰ φιλοῦσε εὐλαβικὰ τὸ μικρὸ χέρι πού θὰ τοῦ πρότεινε ἡ λευκὴ πυργοδέσποινα, καὶ παίρνοντάς τὴν πίσω ἀπ' τ' ἀνυπόμονο φαρί του θὰ τῆς χάριζε τέλος τὴ λευτεριά μαζί μὲ τὴν ἀγάπη του. Μὰ στὴν πεζὴ ἐποχὴ μας δὲν ὑπάρχουνε πιά δράκοι, οὔτε κ' ἱππότες καὶ βιγλάτορες. Κι ὁ Θέσπις δὲν εἶναι σήμερα παρὰ ἓνας φτωχὸς καλλιτέχνης πού δὲν ἔχει ἄλλο νὰ προσφέρει στὴ μικρῆ Μαργαρίτα του ἐκτός ἀπὸ τὴν καρδιά καὶ τὰ τραγούδια του.

Γι' αὐτὸ κάθεται καὶ κλαίει ἡ μικρῆ πυργοδέσποινα. Κλαίει καὶ τὰ πνεύματα τοῦ δάσους κρατᾶνε τὴν ἀνασεμιά τους, οἱ ἄνεμοι σωμαίνου, τὰ νυχτοπούλια ἀκίνητοῦν, καὶ μόνο ἀπὸ τίς θαλλερὲς κόμες τῶν σκοτεινῶν κύπαρισσιῶν φεύγουνε κάθε τόσο βιαστικὰ οἱ Ἄμαδρουάδες, κ' ἔρχονται νὰ παρασταθοῦνε τρυφερά, στ' ἄφωνο κλάμα τῆς θλιμμένης κόρης.. Ἐνα βαρὺ πένθος πλανᾶται σὰν ἀχὸς στὸν ἀγέρα, κι ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή ἐτοιμάζεται μέσ στα φύλλα ὁ θρήνος. Ὡσπου στὸ τέλος ὁ μεγάλος Θεὸς τοῦ δάσους συγκινεῖται κι ἀποκοιμίζει στοργικὰ τὴ μικρῆ πυργοδέσποινα. Ἀπ' τὸ λαμπρὸν αἰθέρα ἔρχονται τότε βιαστικὰ οἱ Χάριτες, καὶ φτερουγίζουν ἀπαλὰ πάνω ἀπ' τὰ νοτισμένα τῆς ματόκλαδα, κ' οἱ ὄρες μαζεύουνε σὲ κοίλα ροδοπέταλα τοὺς μαργαριταρένιους κόμπους τῶν δακρύων τῆς. Σηκώνεται κι ὁ ὑγρὸς σορόκος, κ' οἱ ἦχοι τῆς νύχτας ζωντανεοῦν. Τὰ σύννεφα κατεβαίνουν χαμηλά, τὰ δέντρα τινάζουν μελαγχολικὰ τὰ παγωμένα φύλλα τους, καὶ μέσα ἀπὸ τοὺς ταραγμένους κύκλους τῶν νερῶν οἱ Νχιάδες ξεπροβάλλουν μιὰ στιγμή τ' ἀνήσυχα κεφάλια τους, καὶ κρύβονται πάλι βιαστικὰ στὰ σκοτεινὰ θολάμια τῶν πηγῶν τους.

Μιά παγερή σκιά μελαγχολίας πλανάται τώρα μυστικά πάνω άπ' τὸ γκρίζο πύργο ὅπου ἡ μικρὴ Μαργαρίτα κοιμάται τὸν παιδιάστικον ὕπνο της. Τὰ ξέμπλεκτα μαλλιά της θωπεύουν τρυφερὰ τὸ γυμνὸ της τράχηλο. Οἱ λευκοὶ της ὄμοι σκορποῦν ἰριδισμοὺς φωτὸς στὴ σκοτεινὴν ἀτμόσφαιρα. Ἡ ἀνάσα της ξυπνάει τὸ μουσικὸ ρυθμὸ τοῦ δωματίου μέσα σὲ νοτερὲς δονήσεις ἀρωμάτων, κι ἀθόρυβα, μέσ' άπ' τις μουσικὲς ρωγμὲς τῶν τοίχων, οἱ Ἄλοηῖδες εἰσχωροῦν καὶ συνωθοῦνται σιωπηλὰ μέσ' στὰ γαλάζια πέπλα τους, πάνω άπ' τὸ κοιμισμένο πρόσωπο τῆς κόρης.

Ὁ μεγάλος Θεὸς τοῦ δάσους ἀγρυπνεῖ.

— «Μικρὴ Μαργαρίτα, μικρὴ Μαργαρίτα!», συλλογίζεται κι ἀπλώνει τὴ θερμὴ παλάμη του πάνω άπ' τὰ ξέμπλεκτα μαλλιά της. Μὰ τὸ χονδρὸ του χέρι ἄγγιξε τὴ μικρὴ πυργοδέσποινα στὸ μέτωπο.

Τὸ παιδικὸ της στήθος φούσκωσε ἀμέσως ἀπαλά, κ' ἕνας βαθὺς λυγμὸς τάραξε τὴ γαλήνη τῆς ἐσπέρας. Κίνησε τότε κείνη νευρικὰ τὰ μικρὰ ποδαράκια της, τέντωσε ἰκετευτικὰ τὰ λευκά της χέρια, κι ἀπὸ τὰ χεῖλη της ξεχύθηκε ἀπαλά ἡ μουσικὴ φωνὴ τῶν ὕμεναίων:

— «Θέσπι!».

— «Θέσπι!», ἀντιλάλησε μεμιᾶς ὁ μεγάλος θάλαμος, κ' οἱ Νύμφες τρομαγμένες ἔφυγαν μέσ' άπ' τις ρωγμὲς, ξυπνώντας τὸν πένθιμον ἀντίλαλο στὸ παραγμένο δάσος.

— «Θέσπι! Θέσπι!», ἐπανάλαβε πάλι ἡ Ἥχώ, κι ὁ μέγας Πάν ξεπρόβαλε ἀλαφιασμένος μέσ' ἀπὸ μιὰ πυκνὴ βαλανιδιά, καὶ φύσηξε μὲ ὀρμὴ τις καλαμένιες του σύριγγες.

— «Θέσπι! Θέσπι!» ἀντήχησε ὅλο τὸ δάσος, καὶ τὸ βουνὸ κ' ἡ ρεματιά. Κι ὁ μεγάλος Θεὸς συγκινήθηκε πάλι άπ' τὸ παράπονο τῆς κόρης. Ἀνέβηκε ψηλὰ σ' ἕνα τεφρὸ σύννεφο, κράτησε στὶς θεϊκὲς παλάμες του τὰ μελαγχολικὰ του μάγουλα, καὶ βάλθηκε νὰ κλαίει.

Τὰ δάκρυά του πρῶτα κύλησαν χονδρὰ καὶ ἀραιὰ μέσ' στὰ φυλλώματα, ὕστερα πύκνωσαν κ' ἔπεσαν βροχή, μιὰ δροσερὴ λεπτὴ βροχὴ ποῦ νότισε τὸ χῶμα καὶ ξύπνησε τὰ κοιμισμένα ἀρώματα...

Ὁ μεγάλος Θεὸς κλαίει...

Θέσπι! Θέσπι!

Ἐβρεξε ὅλο τὸ βράδυ, κι ὁ σορόκος κατέβασε τὰ νερὰ στὴν πολιτεία, τὴ λευκὴ πολιτεία πλάι στὸ βαθυγάλανο πέλαγος. Ξύπνησαν οἱ ἄνθρωποι μέσ' στὴν ἀχλὺ τοῦ πρωῖνοῦ θάμπους, ξύπνησε κι ὁ Θεσπις ναρκωμένος ἀκόμη ἀπὸ τὸν οὐλον Ὀνειρον. Οἱ αἰσθήσεις του παιγνίδισαν ἡδονικὰ μέσ' στὸ γαλάζιο κύμα τοῦ φωτὸς. Μιὰ μουσικὴ ἀνατριχίλα δόνησε ζωηρὰ τὴ σφιγμένῃ καρδιά του. Ἀνάπνευσε τὴ νοτισμένη γῆ, κ' ἕνα θερμὸ αἶσθημα εὐτυχίας διακλαδώθηκε γλυκὰ μέσα στὶς φλέβες του. Ἄνοιξε τὸ κλειστὸ παράθυρο, καὶ στὴν αἴθρια τῆς λυκαυγῆς συγκράτησε τὴ φυγαλέα μορφή τῆς Μαργαρίτας...

Ἦστερα ἀπὸ τὸν ὑετὸ τῆς νύχτας ὁ οὐρανὸς εἶχε τώρα ξαστερώσει, κ' ἡ φύση ἔλαμπε φρεσκολουσμένη ὅπως τὴν πρώτη μέρα τῆς δημιουργίας της. Μόνον ἀπὸ μερικὰ φύλλα ἔσταζαν ἀκόμη χονδροὶ κόμποι δροσιᾶς, κι ἀπάνω στὴν πεσμένη χλόη ἔλαμπαν σὰ θαμπὰ μαργαριτάρια τὰ δάκρυα τοῦ Μεγάλου Θεοῦ.

Τ' άστέρια τὸ ἕνα ὕστερα ἀπὸ τ' ἄλλο βυθίστηκαν λίγο-λίγο στὰ πρῶτα ἀντιφεγγίσματα τῆς μέρας, καὶ μόνο ἡ Ἄφροδιτη τρεμόπαιζε ἀκόμη δειλά, καρφωμένη σὰν πολύτιμο διαμάντι στὸ γαλάζιο θόλο τ' Οὐρανοῦ. Μέσα στ' ἀκύμαντα νερὰ οἱ Νηρηίδες κρύφτηκαν μὲ ἀδέξιοις παφλασμοῦς στὰ σκοτεινὰ τους σπῆλαια, κ' ἡ ροδοδάχτυλη Ἥως σηκώθηκε τὴν ἴδιαν ὥρα βιαστικά ἀπὸ τὴν ὑγρὴ τῆς κλίνη, καὶ πάτησε μὲ τὰ λευκά της ἄλογα τὸ ρόδινο τόξο τ' Οὐρανοῦ. Στ' ἄγγιγμα τοῦ γλαυκοῦ φωτός ἡ θάλασσα ρίγησε εὐτὺς ἡδονικά καὶ ξέσπασε σὲ σιγαλό ψιθύρισμα. Τὰ δέντρα τίναξαν τὴ νάρκη τῆς ἑσπέρας, οἱ μυστικὲς φωλιὲς κελιάδισαν ζωηρά, κι ὁ Φοῖβος ἀναπήδησε ἀπ' τὴ λίμνη τ' Ὀκεανοῦ ὀλύμπιος καὶ μεγαλόπρεπῆς, ὀλόχρυσος ἀπὰ στὸ τέθριππο ἄρμα του.

Ὁ Θέσπις δοκίμασε πάλι ἀκαθόριστα τὴ μυστικὴ παρουσία τῆς Μαργαρίτας. Ἀνάπνευσε βαθιά, καὶ γιόμισε τὴν ψυχὴ του μὲ τὴν ἀνησυχία τοῦ τοπίου. Ἀναπόλησε τὴ λευκὴ μορφή της, ἀναπόλησε τὸ μουσικὸ παλμὸ τῆς φωνῆς της, ἀναπόλησε τὸν πρῶτο τους ἔρωτα. Κ' ὕστερα, τὸ μεγάλο χωρισμό, τὸ μακρὸ, τὸν ἀτέλειωτο, τὴ σκοτεινὴ Ἐρινύα τῆς ἀγάπης τους.

— «Μικρὴ Μαργαρίτα, μικρὴ Μαργαρίτα!», ψιθύρισε, κ' οἱ καρδερίνες τραγούδισαν τὸ μυστικὸ παράπονό του μέσα στὴ δίνη τοῦ φωτός καὶ τῶν χρωμάτων.

— Μαργαρίτα! . . .

Ἡ μέρα προχωρεῖ, κ' ἡ μικρὴ πυργοδέσποινα εἶναι ἀκόμη βυθισμένη στὸ κάθισμα τῆς ἄρπας της. Τὰ δάχτυλά της χαϊδέβουνε ἀπαλὰ τίς ἀργυρὲς χορδές, κ' οἱ μελωδίες ξυπνοῦνε τὴν πανάρχαια ψυχὴ τοῦ δάσους. Ἀπὸ τὰ βᾶθη τῶν ὄρυμων τ' ἀηδόνια ἐνορχηστρώνουν τὸ θερμὸ τραγοῦδι της, καὶ τὰ πουλιὰ τοῦ κάμπου φτερουγίζουν ρυθμικά πάνω στ' ἀνθεματὰ ἀκρωτήρια τῆς στέγης. Μὲς στὴν αὐλὴ τὰ περιστέρια ζευγαρώνουν μὲ δειλὰ ραμφίσματα, οἱ σπῖνοι γιομίζουν μὲ μουσικὲς φωνές τὰ κλώνια, κι ὁ τρυφερὸς κορυδαλλὸς ὑψώνει τὸ χαρούμενο τραγοῦδι του μὲς στὴν ἐρωτικὴ γαλήνη τῆς αἰθρίας.

Μόνο οἱ μικροὶ Αἰγυπᾶνες θορυβήθηκαν κάπως στὴν ἀρχή. Πλησίασαν ὅμως ὕστερα κι αὐτοὶ μὲ προσοχὴ στὰ κάγκελλα τοῦ πύργου, καὶ προσηλώθηκαν μὲ κωμικὴ σοβαρότητα στὸ μουσικὸ ξεχειλισμα τῆς ἄρπας. Κάθισαν ἔτσι κάμπωση ὥρα χώνοντας κάθε τόσο τὰ μικρὰ κερατάκια τους στὶς γρίλιες τῶν παραθυρίων, ὥστόσο πάλι ξαφνικά ροβόλησαν μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ οὐρλιάγματα στὴ χαμηλὴ πεδιάδα, πατώντας καὶ καταθρυμματίζοντας στὸ διάβα τους λουλούδια καὶ χαμόκλαδα. Πίσωθὲ τους ἀκολουθοῦσαν σ' ἕνα ἐξαλλο χορὸ οἱ Σειληνοί, οἱ Φαῦνοι καὶ οἱ Σάτυροι, καὶ τὸ ἄρρυθμο τραγοῦδι τους ἔσμιγε κάθε τόσο ἄρμονικά μὲ τὸ ἐρωτικὸ παράπονο τῆς κόρης.

Οἱ γραμμὲς τῶν βουνῶν γίνονταν τότε καθαρὲς καὶ διάφανες. Οἱ λόφοι ντύνονταν μεμιᾶς μὲς στὸ μενεξεδι καὶ στὸ γαλάζιο, κ' οἱ μουσικὲς φωνές διανύοντας τὸ λευκὸ διάστημα ἐσβύνανε σὰ βόμβος μακρυνὸς στοὺς δρόμους τῆς μεγάλης πολιτείας.

— Εὐοῖ, Ἰακχε! Διθύραμβε! Εὐοῖ! . . .

Μιά μυστική γοητεία έκαμνε ξάφνου τις ψυχές τῶν ἀνθρώπων τρυφερές κ' εὐαίσθητες, εὐαίσθητες στήν ἀγάπη καί τὸ θάνατο.

— Βρόμιε, Διθύραμβε, Εὐοῖ!...

Ἡ μικρὴ Μαργαρίτα παρακολουθεῖ ἀκόμη ἀπὸ τὸν κῆπο τῆς τὸ θάνατο τῆς μέρας. Κάθεται καὶ θυμάται. Θυμάται τὸ Θέσπι, κ' ἡ ψυχὴ τῆς κλαίει μυστικά. Κάτω ἀπ' τὰ πόδια τῆς οἱ νάρκισσοι ἀνασαίνουν τῇ γαλήνῃ τοῦ ἀπογεύματος καὶ τὰ λευκὰ ρόδα μαζεύουν σιωπηλὰ τὰ πέταλά τους.

Ἡ νηνεμία τοῦ δειλινοῦ δόνησε τὴν καρδιά τῆς μὲ τὸν ἀπέραντο ρυθμὸ τῆς αἰωνιότητος.

Κοίταξε πάλι τὸ τοπίο : Γαλήνη. Φιλέρημη ὥρα προσευχῆς...

Μιά ψυχὴ πέταξε βιαστικά στὸν κάλυκα ἐνὸς κρίνου. Στάθηκε μιὰ στιγμή καὶ ζύγισε τὰ βελούδινα φτερά τῆς στὸν ἀέρα κοντοζύγωσε ὕστερα κ' ἐτοιμάστηκε νὰ κοιμηθεῖ. Μὰ βλέποντας τόσο μελαγχολικὴ τῇ Μαργαρίτα δὲ μπόρεσε νὰ κρατηθεῖ, καὶ ρώτηξε :

— «Γιατί λοιπόν, μικρὴ Πυργοδέσποινα, ὑποφέρετε ;»

Μὰ ἡ μικρὴ Μαργαρίτα δὲν ἤξαιρε τῇ φωνῇ τῶν ἐντόμων, καὶ δὲν ἀπάντησε. Τὸ κρίνο μόνο κίνησε τὸ λεπτὸ μίσχο του, καὶ ψιθύρισε στ' αὐτὴ τῆς πεταλούδας :

— «Γιατί ἀγαπᾶ, μικρὴ ψυχούλα μου. Γι' αὐτό.»

Μὰ ἡ πεταλούδα πού δὲν κατάλαβε, κίνησε πάλι στοχαστικά τις κεραίες τῆς καὶ ρώτηξε :

— «Καὶ γιατί δὲ σμίγει τότε μὲ κείνον πού ἀγαπᾶ ;... Ἡ μήπως ἐκεῖνος δὲν τῇ θέλει ;»

— «Ἀνόητη ! Τοὺς χώρισαν οἱ ἄνθρωποι», ἀπάντησε μὲ σοβαρότητα τὸ κρίνο, κι ἄρχισε νὰ μαζεύει τὰ στημόνια του.

Κ' ἡ πεταλούδα, πού δὲν κατάλαβε πάλι τίποτε, σχημάτισε πολὺ κακὴν ἰδέα γιὰ τοὺς «Ἀνθρώπους», τὸ παράξενο αὐτὸ γένος, πού σκορπάει τόση δυστυχία γύρω του...

Ὁ ἥλιος κατεβαίνει μὲ μεγαλοπρέπεια στήν ἀσημένια λίμνη τ' Ὠκεανοῦ. Αὐτὴ τὴν ὥρα ἡ Μαργαρίτα κι ὁ Θέσπις ἀπολαμβάναν ἄλλοτε μαζί τὴν ἡρεμία τῆς μέρας καὶ τὴν εὐτυχία τοῦ ἔρωτα. Καθισμένοι ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο συμπλέκανε βουβὰ τὰ χέρια τους, καὶ σπῆνι ματιὰ τους ἔκαιε μαλακὰ ἢ φλόγα τῆς ἀγάπης. Ὁ Θέσπις κοιτοῦσε μὲ λατρεία τὴ Μαργαρίτα. Βύθιζε τὸ τρυφερὸ βλέμμα του στοὺς βελούδινους κύκλους τῶν ματιῶν τῆς, κ' ἔνιωθε τὴν ψυχὴ του νὰ φουσκώνει ἀπ' τὸ λευκὸ θησαυρὸ τῆς ὁμορφιάς τῆς. Τῆς φιλοῦσε τότε τρυφερὰ τὰ μάτια, τὰ χεῖλη, τὰ μαλλιά, τὸ μέτωπο, κ' ἡ μικρὴ Μαργαρίτα δάκρυζε ἀπὸ εὐτυχία.

Ἐνα κόκκινο ρόδο ἔθαλλε δειλὰ στήν καρδιά τους...

Μὰ οἱ ἄνθρωποι φθόνησαν τὴν εὐτυχία τους. Κ' ἦρθεν ὁ χωρισμός, κ' ἦρθαν οἱ πίκρες, κ' ἦρθεν ὁ πόνος πού ἐξαγνίζει τίς καρδιές. Μιά μέρα οἱ ἄνθρωποι ἔκλεισαν τῇ Μαργαρίτα στὸν ἀπόμερο πύργο τῆς, κι ὁ Θέσπις δὲν ἔπαυσε ἀπὸ τότε νὰ τὴν ἀναζητεῖ.

Τὰ δειλινὰ, ὅταν ἡ πολιτεία λουφάζει καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ κάμπου τα-

ξιδέβει σάν άχνό σύννεφο νοτιᾶς μέσ στόν άγέρα, ἕνας ἄνθρωπος πλανᾶται στά παληά μονοπάτια. Ἡ καρδιά του σπαράζει, κ' ἕνας κόμπος πνίγει ἀδιάκοπα τὸ φρυγμένο λαιμό του.

—Μαργαρίτα!

Τὰ λούλουδα σκύβουνε τότε τὰ χρυσᾶ κεφαλάκια τους, οἱ δασές κόμες τῶν δέντρων χαμηλώνουν, τὰ πουλιά τιτυβίζουν λυγμικά μέσ στά φυλλάματα, τὸ πέλαγο ἀναστενάζει καὶ φουσκώνει :

—Μαργαρίτα!

Ἄς Θεσπις κλαίει τὴν ἀγάπη του ποὺ ἔχασε... Ἡ καρδιά του ματώ- νει, κ' ἡ στέγη τοῦ κόσμου πυρπολεῖται. Ὁ οὐρανὸς φλογίζεται, ἀνα- ταράζεται, κορώνει. Χρυσές φωτιές ἀνάβουν στὸν ὀρίζοντα, τὰ σύννε- φα ματώνουνε στὴ δύση, κ' εἶν' ὄλα κόκκινα, κ' εἶν' ὄλα θολὰ καὶ ματωμένα, σάν τὴν καρδιά τοῦ μικροῦ Θεσπι, ποὺ κλαίει τὴν ἀγαπη- μένη του...

—Μαργαρίτα...

Πέρασεν ἔτσι τὸ θέρος, πέρασε κι ὁ χειμῶνας, κ' ἦρθε πάλι ἡ "Άνοιξη. Μιᾶν ἄνοιξη θερμῆ, τρυφερῆ, γιομάτη πόθους καὶ ἀρώματα.

Ἡ Μαργαρίτα παρακολουθεῖ ἀπὸ τὸν πύργο της τὸν κάμπο ποὺ λουλουδίζει, τὰ δέντρα ποὺ φουσκώνουνε ἀπ' τοὺς νέους χυμούς, τὰ ζῶα, τὰ πουλιά καὶ τὰ λουλούδια. Τὰ βράδυα πέφτουνε τώρα ἄχνὰ καὶ γαλανὰ, κ' ἡ θάλασσα εἶναι σάν καμβᾶς νὰ τὸν κεντήσεις μὲ μετᾶξι. Τὸ ξανθὸ σκουληκάκι τινάζει μὲ ὄρμη τὰ μικρὰ σβολαράκια, τὰ μαμούνια θορυβοῦν στὰ φυλλάματα, κ' οἱ ἦχοι τοῦ δάσους τυραν- νοῦν τίς αἰσθήσεις καθαροὶ σάν τὸ κρούσταλλο.

Οἱ διωγμένοι Θεοὶ ξαναγύρισαν τώρα στὴ γῆς, κι ὁ Σείριος πλημ- μύρισε πάλι τὸν οὐρανὸ μὲ τὸ χρυσάφι καὶ τὸ θάλπος του.

Ἡ μικρὴ Μαργαρίτα αἰσθάνεται τὴν ἀλλαγὴ νὰ φουντώνει σάν ἕνας πόθος ἀψίς στὴν καρδιά της.

Τὶς νύχτες, ὅταν ὄλα τριγύρω ἡσυχάζουν, ἡ μικρὴ πυργοδέσποινα ξαπλωμένη στὸ λευκὸ κρεββατάκι της δὲν ἀπελπίζεται νὰ περιμένει ἀκόμη τὸν ἱππότη της. Περιμένει, καὶ τὰ παιδικὰ της χεῖλη διαστέλ- λουνται σὲ τρυφερὸ μειδιάμα, ἡ ἀνάσα της γίνεται ἀπαλὴ σὰ μετᾶξι καὶ τὰ χρυσᾶ μαλλιά της λικνίζονται μέσα στὶς αὖρες τοῦ ζεφύρου. Στὸν οὐρανὸ ὁ Ὁρίων καταδιώκει τίς Πλειάδες, ἡ Ἄνδρομέδα περπα- τᾶει μονάχη στὸν ὀρίζοντα, κι ὁ Κύκνος βυθίζεται λίγο-λίγο στὰ νάματα τοῦ Ὁκεανοῦ.

Μὲ μιᾶς ἕνα θάμπος ξανθὸ πλημμυρίζει τὸ διάστημα. Τὰ κάγγελ- λα τοῦ πύργου θρυμματίζονται, τὸ δάσος ἀνοίγει καὶ μακραίνει. Χρυ- σοὶ κάκτοι ἀνοίγουν τὰ ὀλοπόρφυρα λουλούδια τους. Πλάι στὶς βραθυ- πράσινες μιμόζες λουλουδίζουν οἱ μενεξεδιῆς βιόλες, τὰ λευκὰ κρίνα καὶ τὰ κόκκινα γαρούφαλλα. Οἱ ἀνθισμένες πρασινάδες φουντώνουν γύρω ἀπὸ τίς λεπτές τριανταφυλλίες, καὶ τ' ἀγιοκλήματα ἀνασκουμ- πώνουνται καὶ πέφτουν σὰ χεῖμαρροι ἀρωμάτων καὶ ἀνθῶν ἀπ' τίς βραγιές καὶ τὰ κουφώματα. Τὰ δέντρα στέκουν ἀπολιθωμένα σ' ἀτέ- λειωτες δεντροστοιχίες, ἀκίνητα, μὲ τίς ψηλές κορφές τους ἐνωμένες, σὰ θόλοι γοθτικῶν ναῶν. Δὲν εἶναι μέρα, οὔτε καὶ νύχτα. Ἐνα ἰλα- ρώτατο φῶς πλανᾶται ὡστόσο στὴν ἀτμόσφαιρα ἕνα ξανθὸ φῶς ποὺ

χύνεται ακατάπαυτα από τὰ χρυσᾶ ἡλιοτρόπια, καὶ φουντώνει ὀλοένα μὲ καινούργιες ἀποχρώσεις.

Κάτου, τὸ χῶμα εἶναι μαλακὸ καὶ τὸ χορτάρι νοτισμένο. Δυὸ λεωφόροι χωρίζουνε στὴ μέση τὸ μεγάλο δάσος καὶ σμίγουνε ὕστερα μπροστὰ ἀπὸ μιὰν ἀψιδωτὴ χρυσόπορτα. Ἡ πόρτα εἶναι σφαλιγμένη καὶ γύρω-γύρω ἓνας ψηλὸς τοίχος περιζώνει τὸν ἄγνωστο κῆπο πού χάνεται βαθιὰ στὸν ὀρίζοντα. Στὴ μετώπη τῆς πόρτας εἶναι μιὰ μαυρισμένη ἐπιγραφὴ, κι ὀλόγυρα κάτι μικρὰ καντηλάκια σὰν περιδέραιο ἀπὸ ἀδάμαντες. Τὰ καντηλάκια ἦτανε σβυσμένα, ἔλαμπαν ὄμως οἱ χρυσὲς παρυφές κ' ἡ ἐπιγραφὴ ἐφωτίζονταν γύρω μὲ θαμποὺς ἰριδισμοὺς : «Amores mortui. Amores exstincti».

Ἡ Μαργαρίτα παραξενεύτηκε πολὺ πού βρέθηκε σ' αὐτὸ τὸν κῆπο. Σήκωσε τὰ μάτια της καὶ κοίταξε τὰ λουλούδια, τὰ δέντρα, τὰ νερά. Περλεργο ! Ἦτανε σὰ νᾶχαν πεθάνει ἀπάνω στὴν ἄνθησή τους ὄλα, κ' ἔμειναν ἔτσι ἐκεῖ ἀπολιθωμένα ἀπὸ καιρὸ. Εἶδε τὰ πετρωμένα ζῶα στὰ λειβάδια, τ' ἀκίνητο νερὸ μέσα ὅτις κρῆνες, τὴ νεκρικὴ ἀκαμψία τῶν πουλιῶν. Πάγωσε μὲ τὴν τόση ἀκίνησια καὶ περπάτησε γρήγορα κάτω ἀπὸ μιὰ σκιάδα λουλουδιῶν. Τὰ βήματά της ὅμως σβύστηκαν μέσα στὴ γαλήνη, κ' ἦταν σὰ νᾶχε χάσει πιά τὴν αἴσθησι τῆς ἀκοῆς. Νόμισε πὼς βυθιζότανε διαρκῶς σὲ μαλακοὺς σωρούς ἀπὸ βαμβάκι. Τρόμαξε μιὰ στιγμή καὶ θέλησε νὰ φωνάξει δυνατὰ, μὰ ὕστερα κατάλαβε πὼς οἱ ἦχοι εἶχανε κοιμηθεῖ ἀπὸ καιρὸ σ' αὐτὸ τὸ δάσος καὶ τίποτε δὲ μπορούσε πλέον ν' ἀκουστεῖ. Ἔσφιξε τὴν καρδιά της καὶ προχώρησε. Μόνο τὸ φῶς ἔδονεϊτο κάθε τόσο μυστικὰ κ' ἔριχνε καταθλιπτικὲς σκιές μὲς στὰ φυλλώματα. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔστεκαν γύρω παγωμένα καὶ ἀκίνητα.

Προχώρησε στὴ μεγάλη λεωφόρο καὶ κατευθύνθηκε πρὸς τὴ χρυσόπορτα. Τότε ἀντελήφθηκε πὼς δὲν ἦτανε μόνη. Μακρὰ στὴν ἄλλη λεωφόρο εἶδε μιὰ σκιά πού διαρκῶς πλησίαζε. Στάθηκε καὶ περίμενε. Μιὰ λεπτὴ συγκίνηση ἄρχισε νὰ φουσκώνει λίγο-λίγο τὸ στήθος τῆς, κ' ὕστερα μεμιάς ἡ καρδιά της πλημμύρισε, τὰ μάτια της γέμισαν φῶς κ' ἡ ψυχὴ της εὐδοκία.

Ἀναγνώρισε τὸ Θέσπι.

Ἔκανε νὰ φωνάξει τ' ὄνομά του, μὰ οἱ λέξεις σβύστηκαν ἄφωνες στὰ χεῖλη της.

— «Θέσπι, Θέσπι», δοκίμασε τὴ μυστικὴ γοητεία τ' ὀνοματός του. Κίνησε ζωηρὰ τίς παλάμες της, καὶ κείνος τὴν κατάλαβε. Σήκωσε τὸ μελαγχολικὸ κεφάλι του, καὶ τὰ μαλλιά του ἀναπήδησαν στὸ λευκὸ του μέτωπο. Τέντωσε πρὸς τὸ μέρος της τὰ χέρια του. Τὰ χεῖλη του κινήθηκαν σ' ἓνα ἄφωνο μακρυνὸ χαιρετισμὸ. Ἔκανε νὰ πηδήξει καὶ νὰ τρέξει κοντὰ της, μὰ οἱ δρόμοι χωρίζονταν μὲ ἀπροσπέλαστους φράχτες, καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ σταμάτησαν τὴν προσπάθειά τους ἀμήχανα. Στάθηκαν τότε μιὰ στιγμή καὶ κοιτάχτηκαν στὰ μάτια, τὸ χαμόγελο ἄνθησε τρυφερὰ στὰ χεῖλη τους, κ' ὕστερα μὲ μιὰς πήρανε τρέχοντας κ' οἱ δυὸ τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἀψιδωτὴ χρυσόπορτα. Τρέχανε, καὶ πίσω τους φεύγαν, καθὼς στὴ δίνη ἑνὸς παραληρήματος, τὰ δέντρα, τὰ πουλιά, οἱ δρόμοι, τὰ λουλούδια. Τρέχανε, κ' ἔστρεφαν κάθε τόσο τ' ἀνήσυχα κεφάλια τους, κοιτάζονταν καὶ χαμογελοῦσαν μὲ ἀγάπη.

Ὁ Θέσπις πλησίαζε κιόλας τὴν πλατεῖα. Ἡ Μαργαρίτα ἔκανε νὰ βιαστεῖ, μὰ ἔνωσε τὰ πόδια τῆς νὰ ἔξασθενοῦν καὶ τὶς δυνάμεις τῆς νὰ σβύνουν. Κρατήθηκε ὡστόσο καὶ προχώρησε. Λίγα μέτρα τὴ χώριζαν ἀκόμη ἀπ' τὴν πλατεῖα. Ὁ Θέσπις ἔτρεχε τώρα ἀσυγκράτητα. Εἶχε κιόλας φτάσει μπροστὰ στὴ χρυσόπορτα, κ' ἦταν ἔτοιμος νὰ προσπεράσει, καὶ νὰ μπεῖ στὴ δικιά τῆς λεωφόρο.

Ἡ Μαργαρίτα σταμάτησε ἔτοιμη νὰ ριχτεῖ στὴν ἀγκαλιά του. Τὸ αἷμα ἄρχισε λίγο-λίγο νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὶς φλέβες τῆς, κ' οἱ αἰσθήσεις τῆς ν' ἀδυνατοῦν καὶ νὰ βυθίζονται. Εἶδε ὅμως τὸ Θέσπι πού πλησίαζε, καὶ στάθηκε νὰ περιμένει.

Μὰ ξαφνικὰ ἔγινε κάτι ἀπροσδόκητο.

Ἡ χρυσὴ πύλη ἄνοιξε μὲ μιᾶς καὶ τὰ χαμένα πνεύματα εισόρμησαν στὸ κοιμισμένο δάσος. Τὰ χρυσᾶ καντυλάκια φωτίστηκαν σὰν μεγάλοι ἀδάμαντες, τὰ πουλιὰ πέταξαν μὲ θόρυβο, τὰ δέντρα κινήθηκαν, κ' οἱ κρήνες ἀνατίναξαν μὲ ὄρμῃ τὸ γάργαρο νερό τους. Ἐνας πυκνὸς θόρυβος ἤχων καὶ φωνῶν ἀνάβλυσε τώρα ζωηρὰ μὲς ἀπ' τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ φυλλώματα, τὰ λούλουδα σκόρπισαν παντοῦ τὸ μυστικὸ τους ἄρωμα, κι ὁ στοιχειωμένος κήπος ἔλαμψε ὡραῖος κι ὀλοκάθαρος στὴ συμφωνία τοῦ φωτός καὶ τῶν χρωμάτων.

Ἡ μικρὴ Μαργαρίτα ἔτοιμάστηκε νὰ πεθάνει. Τὸ αἷμα εἶχε παγώσει μὲς στὶς φλέβες τῆς, κ' ἕνας κρύος ἰδρώτας περίλουσε τὸ σῶμα τῆς.

«Θέσπι, Θέσπι!», φώναξε ἱκετευτικά, κ' ἡ φωνὴ τῆς ἀντήχησε μὲ χίλια στόματα στὸ δάσος.

Κανένας ὅμως δὲν τῆς ἀποκρίθηκε.

Σήκωσε τότε τὰ μάτια τῆς κ' εἶδε τὸ Θέσπι νὰ χάνεται μέσα σ' ἕνα πυκνὸ τυφῶνα, καὶ πίσω του τὴ μεγάλη χρυσόπορτα νὰ κλείνει βαριά κάτω ἀπ' τὴ μαυρισμένη ἐπιγραφή τῆς : «Amores mortui, Amores exstincti».

Ἐνωσε τὰ γόνατά τῆς νὰ λυγίζουν καὶ τὴ φωνὴ τῆς νὰ χάνεται.

— «Θέσπι, Θέσπι!», Τὰ χεῖλη τῆς κινήθηκαν πάλι ἄφωνα.

Ἐνας βραχνᾶς πῆζε δυνατὰ τὸ στήθος τῆς καὶ δὲν τὴν ἄφηνε νὰ ἀναπνεύσει...

Ἐμπηξε μιὰ δυνατὴ φωνὴ καὶ ξύπνησε.

Ἡ καρδιά τῆς χτυποῦσε ἀκόμη δυνατὰ καὶ τὰ χέρια τῆς ἔτρεμαν.

Σηκώθηκε μ' ἀνυπομονησιὰ καὶ κοίταξε. Στὸν ἔρημο πύργο δὲν ἦτανε κανεὶς. Πέρα τὸ σκοτεινὸ δάσος ἀπλώνονταν βουβὸ μὲς στοὺς καπνοὺς τῆς πρωίνῃς ὀμίχλης, κ' οἱ πρῶτες ἀχτίδες τοῦ ἡλίου ἔβαφαν πορφυρὸ τὸν οὐρανὸ.

Γύρισε τότε πίσω στὸ λευκὸ κρεββατάκι τῆς ἡ μικρὴ Μαργαρίτα κ' ἔκλαψε, ἔκλαψε ἕνα κλάμα ζεστὸ κι ἀσυγκράτητο, γιομάτο σπαραγμὸ καὶ ὀδύνη. Κι ὁ μεγάλος Θεός, πού τὴν ἄκουσε, συγκινήθηκε, κ' ἔκλαψε κι αὐτός, καὶ τὰ δάκρυά του ἔπεσαν τὴν αὐγὴ μέσα στὴ χλόη καὶ γίνηκαν δροσιὰ, καὶ γίνηκαν μαργαριτάρια...

Τὴν ἄλλῃ μέρα οἱ Ἄνθρωποι ξανάφεραν πίσω τὴ μικρὴ πυργοδέσποινα στὴ λευκὴ πολιτεία.

Ὁ Θέσπις εἶχε πιά πεθάνει...

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Σίγουρα θα φανεί πολύ παράχορδο το σημείωμά μου αυτό μέσα στη σημερινή παγκόσμια αγωνία που μας πιέζει.

— «Έδω καράβια χάνονται» και θα κοιτάξουμε τώρα την άσημαντη λεπτομέρεια της καταστροφής της αίσθητικής που γίνεται στην Κύπρο με την απόμάκρυνση των σημερινών αγιογράφων από την αυστηρή βυζαντινή τεχνοτροπία;

Άλλα νομίζω πώς ποτέ δεν είναι παράκαιρη κι άχρηστη ή μέριμνα όχι μόνον για την κοινωνική και πνευματική ανύψωση του λαού, μα και για την καλλιτεχνική του διαπαιδαγώγηση. Ίσα ίσα μάλιστα στις πονηρές αυτές μέρες χρειάζεται περισσότερο παρά όποιαν άλλη φορά να καλλιεργηθεί ποικιλότητα ό ψυχικός πλούτος του ανθρώπου, ώστε να υπομείνει λιγώτερο όδυνηρά την τραγική δοκιμασία που τώρα περνάει. Κ' ή θρησκεία, που στάθηκε πάντα ό πιο δυνατός από τους ήθικους παράγοντες στη διαμόρφωση της ανθρώπινης νοστροπίας, στη δημιουργία και στην άναπτυξη του πολιτισμού, δεν έπαψε και τώρα να δίνει την ψυχική λύτρωση στην αγωνία του ανθρώπου παρέχοντάς του τη χαρά της πίστης. Μα ή επίδραση της γίνεται ακόμα πιο βαθιά κι άποτελεσματική με τη θρησκευτική τέχνη, αλλά την καλή θρησκευτική τέχνη. Νά γιατί τολμώ να πω δυό λόγια δωπέρα για τη σημερινή κατάσταση της εκκλησιαστικής κυπριακής τέχνης. Ίσως αυτά να μην είναι όλοτελα άγνωστα πράγματα: ίσως πολλοί να νιώσανε από καιρό τη θλιβερή αυτή κατάσταση: μερικοί μάλιστα—και θυμούμαι προπάντων τον καθηγητή κ. Γ. Σωτηρίου—υποδείξανε τον τρόπο να σταματήσει το κακό αυτό. Άφου όμως δεν έγινε τίποτε αξιόλογο ακόμα στον τομέα αυτό, δεν είναι άσκοπο ν' ανακινήθει πάλι το ζήτημα.

Έχω υπόψη μου αρκετές φορητές εικόνες άγιων, έργα του είκοστού κυρίως αιώνα, που όχι μόνο μέσα στους άστυρούς τύπους της βυζαντινής άγιογραφίας δέ μένουν, μα και με όποιαδήποτε καλλιτεχνική άποψη κι άν τις έξετάσουμε, μόνο σά βάνουσα μοποιάτισματα θα χαρακτηριστούν. Λείπει το άγνο θρησκευτικό πνεύμα άπ' αυτές, ή μυστική εκείνη φλόγα που καιεί ζωηρή στην πραγματικά χριστιανική τέχνη της έλληνικής Άνατολής και που ανυψώ-

νει ψυχικά τον πιστό: λείπει το καθαρό βυζαντινό σχέδιο, που σχηματοποιεί και τις άφαιρεμένες έννοιες και πνευματοποιεί τις ύλικές μορφές: λείπει ή άδρή σύλληψη των θεμάτων' αλλά προπάντων λείπει ή καλλιτεχνική έκφραση: καμιά άρμονία στο χρώμα, καμιά φυσικότητα, κανένας τόνος έκφραστικός, καμιά απλότητα δεν ύπάρχει. Άναφέρω πρόχειρα ένα Άπόστολο Άνδρέα σέ μιá εκκλησία της Λευκοσίας, όπου ό Άγιος παρουσιάζεται γέρος, αλλά με τόσο ροδαλό χρώμα στη μορφή, με τέτοια άπαλή έπίδερμίδα, που κανένας καλοζώισμένος μέσα σέ χλιδή γέρος, μα ούτε και τά νεαρά πρόσωπα σέ πολύχρωμες φτηνές λιθογραφίες δεν έχουν.

Τά κακοτεχνήματα αυτά γίνονται γιατί δεν ύπάρχει άρμόδιος έλεγχος, γιατί δεν τηρείται ή σεβαστή παράδοση, και γιατί ή άγιογραφία έπεσε σέ χέρια όλοτελα μακρυά από την τέχνη τις περισσότερες φορές. Άν προσθέσουμε τη μανία των ζωηρών χρωμάτων από κακή μίμηση ή από άνόητη έπίδειξη, καταλαβαίνουμε γιατί χάθηκε ή παλιά απλότητα, ό αυστηρός βυζαντινός τύπος, ή πραγματική θρησκευτική πνοή. Δέ θέλουμε βεβιαία την τέχνη, και την εκκλησιαστική άκόμη, στάσιμη, χωρίς έξέλιξη, μακρυά από κάθε ζωντανή επίδραση. Άλλά άνάμεσα στη μετρημένη και γόνημη επίδραση από ένα νεώτερο καλλιτεχνικό ρεύμα ως την ακατάσχετη και τυφλή αντίγραφη, που γίνεται μάλιστα με κακό γούστο, ύπάρχει μεγάλη διαφορά. Ό άγιογραφικός όδηγός του Διονυσίου του έκ Φουρνά κι άν δεν έχει άλλη άξια, όμως είναι πολυ χαρακτηριστικός πώς ή όρθόδοξη χριστιανική τεχνοτροπία δεν πρέπει να βγαίνει έξω από όρισμένα πλαίσια, που τά σεβάστηκε ή παράδοση της καλής τέχνης.

Σέ παλαιότερα χρόνια οι άγιογράφοι της Κύπρου ζωγράφιζαν εικόνες όχι μόνο με πραγματικό θρησκευτικό πνεύμα έμποτισμένες μα και καλλιτεχνικές, γιατί και μέσα στην παράδοση φρόντιζαν να μένουν, αλλά και μορφώνονταν σέ καλλιτεχνικά κέντρα έξω από το νησί μας ή στις ντόπιες σχολές όνομαστών τεχνιτών. Κι όπως αντίλαμβανόμεστε, ύπήρχε πάντα ένας στοργικός έλεγχος από τις άνωτερες εκκλησιαστικές άρχές του τόπου, ώστε άρκετά κακοτεχνήματα να προλαμβάνονται. Στην έποχή της Φραγκοκρατίας π. χ. οι συχνές έπισκέψεις Κυπρίων άγιογράφων στα περίφημα καλλιτεχνικά κέντρα της Άνατολής και της Δύσης κ' ή ντόπια πολιτική κατάσταση έδωσαν τη Φραγκοβυζαντινή κυπριακή τέχνη, με αντιπροσώπους όνομαστούς στη

μεταβυζαντινή περίοδο. Κατά την Τουρκοκρατία, ιδιαίτερα στα τελευταία πενήντα χρόνια του 17ου αλ. ακμάζει ο Παύλος Ξερογράφος ο Κύπριος, πού έργα του σώζονται παντού, και πού ο Talbot Rice στο βιβλίο του «Icons of Cyprus» τ' αναφέρει ιδιαίτερα για την ανατολική πρωιμιβυζαντινή τεχνοτροπία τους. Ή επίδρασή τους στάθηκε ευεργετική σέ πολλούς σύγχρονους καί κατοπινούς του άγιογράφους.

Ύστερα άκμάζει ή άγιογραφική σχολή του Άγίου Ήρακλειδίου, πού εικόνες της βρίσκονται σέ πολλούς ναούς της Κύπρου. Έχει δική της τεχνοτροπία, πού παρουσιάζεται σάν προέχταση της βυζαντινής μοναστικής τέχνης. Στήν εποχή του μεγάλου Άρχιεπισκόπου Χρύσανθου, λίγο ύστερα από την άκμή της σχολής του Άγίου Ήρακλειδίου, έρχεται στήν Κύπρο ο Κρητικός Ίωάννης Κορνάρος, πού εργασία του βρίσκεται καί στήν Κρήτη καί στό Σινά. Μπορεί νά μήν είναι πρώτης τάξης όλες του ο' εικόνες, πού πάρα πολλές υπάρχουν έδω. Ώστόσο τεχνικά ξεχωρίζουν. Ο Κορνάρος είχε μεγάλη επίδραση κ' έγινε άρχηγός σχολής—νά πούμε—πού εξακολούθησε ως τά μέσα του 19ου αλ., όποτε παρακμάζει. Σύγχρονος του είναι κι ο Χαράλαμπος Κυκκώτης, ζωγράφος πολύ άξιοπρόσεχτος, γιατί μαζί με τόν Κορνάρο εργάζονται πάνω σ' όρισμένο σχέδιο με επίδρασεις από την ευρωπαϊκή τέχνη, ιδιαίτερα από την Ιταλική σχολή, ώστόσο μερικά έργα τους θυμίζουν πολύ, κατά τούς ειδικούς, Rubens καί Murillo.

Ή κατοπινή όμως άγιογραφία ως σήμερα, ιδιαίτερα όπως έξασκεΐται από τή Σταυροβουνιώτικη σχολή, παρουσιάζει μιá θλιβερή κατάπτωση της βυζαντινής τέχνης, γιατί δέν είναι τίποτε περισσότερο παρά αντίγραφή τών ρωσικών σχεδιασμάτων καί μάλιστα τών πιο άσχημων.

Περιορίστηκε στήν εικονογραφία ως έδω. Ώστόσο δέν είναι λίγα τά κακά πού γίνονται στήν εκκλησιαστική αρχιτεχτονική όταν χτίζονται νέοι ναοί. Άκόμα καί στήν έσωτερική διακόσμηση του ναού, από τό δάπεδο ως τόν άμβωνα, από τό εικονοστάσιο ως τό χρωματισμό τών τοίχων, παρουσιάζονται κακότεχνα πράγματα, πού καί την αισθητική προσβάλλουν καί τό χριστιανικό πνεύμα παρεμηνεύουν.

Γι αυτό όλοι οι κλάδοι της κυπριακής εκκλησιαστικής τέχνης χρειάζονται άναπροσαρμογή μέσα στήν καλή παρθόση καί γενική ανακάθαρση με την καθοδήγηση μιás άρμόδιας άρχής. Δέν υπάρχει άμφιβολία πώς αυτό είναι έργο της Έκκλησίας της Κύπρου, κι από τά πιο σημαντικά. Ένας άρχιτέκτων ειδικευμένος στή Βυζαν-

τινή τέχνη καί καλλιτέχνες άγιογράφοι, πού νά εργάζονται πάνω σ' όρισμένα πρότυπα, πρέπει νά διοριστούν από την Έκκλησία της Κύπρου σάν άρμόδιο Σώμα για τή δημιουργία καί τόν έλεγχο τών νέων εκκλησιαστικών χτισμάτων καί εικόνων. Οι ειδικοί αυτοί θ' άποτελέσουν ένα νόμιμο ύφυπουργείο εκκλησιαστικής τέχνης, πού κοντά σ' άλλα θά συντελέσει άποτελεσματικά στή συντήρηση κι άναστήλωση τών βυζαντινών μνημείων της Κύπρου, πού άποτελούν μιá από τίς πολυτιμότερες ιστορικές καί καλλιτεχνικές κληρονομίες του παρελθόντος.

Θά χρειαστούν βέβαια χρήματα για τή μισθοδοσία τών προσώπων αυτών καί για τήν πραγματοποίηση τών εισηγήσεων τους. Άν όμως κατοβάλλουν όλοι οι Θρόνοι καί τά Μοναστήρια μιάν ανάλογη έτήσια συνδρομή, τό ζήτημα αυτό λύεται εύκολα. Όπως αντίλαμβάνουμαι μάλιστα, καί πλούσιοι εύλαβείς ιδιώτες θά ήταν πρόθυμοι συνεισφέρουν για ένα τόσο σπουδαίο έργο. Άλλά όσα έξοδα κι άν άπαιτηθούν, τό κέρδος από την όργάνωση αυτή θά είναι τεράστιο : τά βυζαντινά μνημεία μας θά διασωθούν, τό κυπριακό βυζαντινό μουσειό θά γίνει πραγματικότητας καί μιá νέα λαμπρή περίοδος της εκκλησιαστικής τέχνης θά παρουσιαστεί στόν τόπο μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΓΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Γιά τό θέμα αυτό έχει γράψει αρκετά ό μ. Συκοτηρίσ στα «Κυπριακά Χρονικά» (έτος Α' σφ. 45—50 καί 78—84), μá όπως λέει κι ο ίδιος τό θέμα δέν εξαντλήθηκε, κι ούτε έμεΐς τό εξαντλούμε σήμερα. Άπλώς κάνουμε συμπλήρωση με την έλπίδα πώς κι άλλοι πού ενδιαφέρονται για τά ζητήματα αυτά καί πού ζούνε στήν ύπαιθρο, δασκάλοι πρό πάντων, θά θελήσουν νά μαζέψουν ότι σχετικό υπάρχει για νά συμπληρωθεί έτσι τό θέμα. Δέν είναι δά καί τόσο δύσκολη δουλειά. Φτάνει μονάχα νά την προσέξουν καί νά θελήσουν νά μαζέψουν ότι σχετικό άκούουν από τό στόμα του λαού. Τίς ώρες της άνάπαυσης τους, εκεί πού κουβεντιάζουν στό καφενεΐο με τούς χαρικούς, είναι αρκετό νά δώσουν προσοχή στήν κουβέντα τους, νά τούς δώσουν νά έννοήσουν πώς οι σκέψεις τους

τά λόγια τους, τὸ παραμύθια τους, τὰ τραγουδία τους ἔχουν τὴν ἀξία τους, τὴ σημασία τους. Ἔτσι κάναμε κι ἑμεῖς καὶ μαζέψαμε ἀρκετὰ ἄλλα πράγματα καὶ τὰ παρακάτω:

Οἱ Σκαλιώτες σὲ παλαιότερα χρόνια εἶχαν τὸ ἐξῆς πειραχτικὸ γιὰ τοὺς Λευκοσιάτες: "Ἐλεγαν πὼς ἄμα κανένας Λευκοσιάτης ἔτρωγε ψάρι, ἄφινε ἕνα κοκαλάκι τοῦ ψαριοῦ στοῦ μουστάκι του γιὰ ἐπίδειξη πὼς τάχα ἔφαγε ψάρι, μιά σπάνια τροφή τότε γιὰ τραπέζι Λευκοσιάτικο.

Τώρα τοὺς πειράζουν γιὰ τὴ τσιγκουνία τους καὶ λένε πὼς ἄμα ἐπισκεφθεῖ τὴ Λευκοσία κανένας Σκαλιώτης καὶ συναντήσῃ φίλου τοῦ Λευκοσιάτη, ὁ τελευταῖος τὸν ρωτᾷ πότε θὰ φύγει γιὰ νὰ κανονίσει τὴν ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ κάθε φιλοξενία ἢ περιποίηση τοῦ φίλου του. Λένε ἀκόμα πὼς ὁ Λευκοσιάτης κυτᾷ τὰ χέρια στοῦ καφενεῖο γιὰ νὰ τρατάρει τὸ φίλο του, μὰ σὰν δῆ τὸ γκαρσόνι νάρχεται, τοῦ νεύει ἀπὸ μακριὰ νὰ μὴν ἔρθει νὰ ρωτήσῃ τί παίρνει ὁ ξένος.

Οἱ Λεμεσιανοὶ πειράζουν ἐπίσης τοὺς Λευκοσιάτες γιὰ τὴ τσιγκουνία τους πού φαίνεται ὅταν φωνίζουν κρέας. Ὁ Λευκοσιάτης, λένε, πάντα ἀγοράζει μερὶ γιὰτὶ ἔχει πιὸ πολὺ κρέας καὶ λιγώτερα κόκαλα, ἐνῶ ὁ Λεμεσιανὸς ἀγοράζει τέτοιο μέρος ποῦχει μεζὲ ἀδιαφορώντας ἂν ἔχει πολλὰ κόκαλα ἢ ὄχι.

Οἱ Λευκοσιάτες ἀνταποδίδουν τὸ πειράγμα καὶ λένε γιὰ τοὺς Λεμεσιανούς πὼς ἄμα συναντηθοῦν μὲ φίλους ἀπὸ ἄλλη πόλη φημίζονται γιὰ τὰ ἐμπόριά τους καὶ λένε: Αὐτὴν τὴν ἔβδομάδα θὰ φορτώσω βαπόρι, ἢ, τὸ βαπόρι ποῦ ἔρχεται αὐτὴν τὴν ἔβδομάδα εἶναι φορτωμένο μὲ δικά μου πράγματα, ἀδιάφορο ἂν θὰ φορτώσῃ μερικὰ μονάχα βαρέλια κρασί ἢ λίγους σάκκους χαροῦπια ἢ καὶ τίποτε, ἢ ἂν θὰ παραλάβῃ μερικές μονάχα κάσιες ἢ δέματα ἀπὸ τὸ βαπόρι ποῦ θὰ φτάσει.

Οἱ κάτοικοι τοῦ διαμερίσματος Κυθρέας διηγοῦνται τὸ ἐξῆς πειραχτικὸ γιὰ τοὺς κατοίκους τοῦ διαμερίσματος Μόρφου: Λένε πὼς κάποτε οἱ κάτοικοι τοῦ διαμερίσματος Μόρφου πῆγαν στὸν Καδῆ καὶ τοῦ ἔκαναν παράπονο πὼς εἶναι ἀνυπόφορο γι' αὐτοὺς ὅταν πηγαينوέρχονται στὴ Χώρα, γιὰτὶ τὸ πρωτὸ ποῦ ξεκινοῦν ἀπὸ τὰ χωριά τους γιὰ νὰ ρθοῦν εἰς τὴν Λευκοσία ἔχουν πάντα μπροστά τους τὸν ἥλιον ποῦ τοὺς στραβώνει καὶ τὸ ἀπόγεμα ποῦ γυρίζουνε πίσω, τὸν ἔχουν πάλι μπροστά τους κι ὑποφέρουν πολὺ γι' αὐτὸ καὶ πὼς πρέπει ὁ Καδῆς νὰ κάνει ἕνα ἔλεος γιὰ νὰ διορθωθῇ ἡ κατάσταση. Ὁ Καδῆς ἔλυσε τὸ ζήτημα μὲ τὴ συμβουλὴ του νὰ ξεκινοῦν

γιὰ τὴ Χώρα τὸ ἀπόγεμα καὶ νὰ γυρίζουν τὸ πρωτὸ στὰ χωριά τους. Ἔτσι θάχουν πάντα πίσω τους τὸν ἥλιο.

Οἱ Δαλίτες λένε τοὺς Ἄλαμπρίτες *ἄβκοφάες* καὶ γιὰ νὰ δώσουν περισσότερη ἐμφαση στὸ πείραγμα, προσθέτουν πὼς οἱ Ἄλαμπρίτες φημίζονται πὼς τρῶνε τόσα πολλὰ αὔγα, ὥστε τὰ τσόφλια τῶν ἀβγῶν τὰ κάνουν σωρούς τέτιους ποῦ ἂν περνᾷ κανένας καβαλλάρης σὲ γάδαρο γιὰ νὰ μπεῖ στοῦ χωριό τους, δύσκολα μπορεῖ νὰ περάσει γιὰτὶ σκουτουφλᾷ ὁ γάδαρος στὰ τσόφλια καὶ πέφτει. Οἱ Ἄλαμπρίτες ἀνταποδίδοντας τὸ πείραγμα λένε τοὺς Δαλίτες *κολοκοφάες* ἐπειδὴ ἔχουν πολλοὺς κήπους καὶ παράγουν πολλὰ κολοκῦθια.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἄγρου λένε τοὺς Ἄγριδιώτες, κατοίκους τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ Ἄγριδια, *πάντζαρους*, ἐπειδὴ τρῶνε πολλὰ παντζάρια, προσθέτουν δὲ τὸ ἐξῆς διστιχον χαρακτηριστικὸ τῆς ἀκαθαρσίας τους:

Χαντριά τζ' Ἄγριδκια,
οὐλλο φτείρες τζαὶ κονίδκια.

Τοὺς λένε ἀκόμα καὶ *κκέλνες* γιὰτὶ μὲ τὴν πιὸ μικρὴ ἀφορμὴ ἀρχίζουν καβγά.

Οἱ Πίτσιλλοι τῆς Ἐπαρχίας Λεμεσοῦ ἔχουν τὸ ἐξῆς πειραχτικὸ δίστιχο γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς Ἐπαρχίας Λευκοσίας:

Πλατανιστᾶσα τζ' Ἄλωνα, Ἄσκας τζαὶ
|Φτερικούδι
ἄμα ἀκούσουν τὸν καβκὰν τρυπῶνουν
|μέσ' τὸ ροῦδι,

πειραχτικὸν ὄχι μονάχα γιὰ τὴ δειλία τῶν κατοίκων τῶν χωριῶν αὐτῶν, μὰ καὶ γιὰ τὸ ὅτι τὸ ροῦδι εἶναι ἄφθονο καὶ γίνετα πολὺ ψηλὸ στὴν περιοχὴ τῶν χωριῶν αὐτῶν ὥστε νὰ κρῦβονται σ' αὐτὸ ἄνθρωποι.

N. ΚΛΗΡΙΔΗΣ

ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΙΤΙΟΥ

Ὁ Ἐπίσκοπος Κιτίου *Σίλβεστρος* ἀναφέρεται ὡς ἄγνωστος γιὰτὶ δὲν συμπεριλαμβάνεται στὸν κατάλογο Χάκκεττ—Παπαϊωάννου (I. Χάκκεττ, «Ἱστορία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου κατὰ μετᾶφρασιν καὶ συμπλήρωσιν Χαριλάου I. Παπαϊωάννου, τόμ. Β', ἐν Πειραιεῖ, 1927, 76—79). Ἐπειδὴ δὲ μὲ τὸ ζήτημα τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς ποῦ πρέπει νὰ πάρεῖ σὲ τοῦτο τὸν κατάλογο ἐπηρεάζονται τὰ χρονολογικὰ ὄρια τῆς ἀρχιερατείας ἄλλων πολλῶν ἀρχιερέων τῆς ἴδιας Ἐπισκοπῆς τὸν ΙΗ' αἰῶνα, γὰ τούτου σωσσότερος τίτλος τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ θάταν ἴσως «Ἀναθεώρηση

του καταλόγου 'Επισκόπων Κιτίου Χάκεττ—Παπαϊωάννου τόν ΙΗ' αιώνα». 'Οπωσδήποτε οφείλω από τις πρώτες γραμμές να προειδοποιήσω τὴν ἀναγνώστῃ πὼς ἡ μελέτῃ τουτῆ βασίζεται ἀπάνω σὲ κάποια καινούργια στοιχεῖα τοῦ ὀλ προαναφερμένοι συγγραφεὶς δὲν γνῶρισαν εἴτε δὲν εἶχαν ὑπ' ὄψη τῶν καὶ πὼς δὲν φιλοδοξεῖ νὰ πεῖ τὴν τελευταία λέξη σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τοῦτο. 'Αν τώρα κατορθῶνε νὰ συμπληρῶσι κἀπως τὸν κατάλογο ἐκεῖνο, ἢ ἴδια ὑπέκειται σὲ συμπλήρωση κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο. Μεταφέρω ὀωπέρα αὐτοῦσιο τὸν κατάλογο Χάκεττ—Παπαϊωάννου :

«14. *Διονύσιος*, ἀρχομένης τῆς ιη' ἐκ. ἐπίσκοπος Κιτίου.

15. *Ἰωαννίκιος*, τῷ 1700, ἐπίσκοπος Νεμεσοῦ καὶ Κουρίου.

16. *Ἰωαννίκιος*, ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, 1704—33, ἐπίσκοπος Κιτίου.

17. *Μακάριος*, 1750—1776.

18. *Μελέτιος*, 1776—1797

19. *Χρῶσθας*, 1797—1810».

Ὁ *Διονύσιος* (14) τοποθετεῖται στὶς ἀρχὲς τῆς ιη' ἐκ. καὶ γίνεται παραπομπὴ στὴ σ. 73 τοῦ βιβλίου τοῦ Κλ. Καρναπά «'Ανέκδοτα Κυπριακὰ Ἐγγραφα», ἐν Ἄμμοχούστῳ, 1904. Μὰ ὁ Καρναπάς ἀναφέροντας τὸν Διονύσιο παραπέμπει στὶς σ. 367—372 τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Μαρτίνου Βρετοῦ, ἐν Ἀθήναις 1870, ὅπου δημοσιεύονται τέσσερις ἐπιστολὲς τοῦ Κυπρίου Σιλβεστρου Ἀντιοχείας πρὸς τὸν Κιτίου Διονύσιο. Τις ἐπιστολὲς τοῦτε ἔχοντας ἐπίσης ὑπ' ὄψη τοῦ ὀ μακαρ. Ἀρχπ. Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος στὸ βιβλίο του «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας», Ἀθήνησι, 1929, σ. 70, γράφει σχετικὰ μὲ τὸν Ἀρχπ. Κύπρου Σιλβεστρο τὰ ἐξῆς : «Σύγχρονος δὲ αὐτῷ ἦτο καὶ ὁ διαπρεπὴς Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σιλβεστρος (1724—1766) ἐκ Κύπρου καταγόμενος ὅστις ἐν ἐπιστολαῖς αὐτοῦ πρὸς τὸν Κιτίου Διονύσιον κατὰ τὰ ἔτη 1725—1726, ὅπως ἀποστείλῃ εἰς τὴν ἐν Χαλεπίῳ Ἰδρυθεῖσαν Ἐλληνικὴν Σχολὴν Κυπρίους παῖδας πρὸς ἐκπαίδευσιν». Ἐτοῖ γίνεται φανερό πὼς ὁ Διονύσιος ἦταν ἐπίσκοπος στὰ 1725—1726. Ὁ Λ. Φιλίππου στὸ σύγγραμμα του «Ἐὰ Ἐλληνικὰ Γράμματα ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, (1571—1878)», ἐν Λευκοσίῳ, 1930, σ. 125, γράφει : «ὁ κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τῆς ΙΖ' ἑκατομητηρίου ἀκμάσας Μητροπολίτης Κιτίου Διονύσιος», πράγμα πὸ ἂν ἦταν ὀρθὸ τότε ὁ Διονύσιος ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀκμάσει τὸ 1620 ἀπάνω-κάτω. Ἄξιο δὲ ἀπορίας εἶναι τὸ γεγονός πὼς ἐνῶ ἔγινε διόρθωση τοῦ λάθους αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Κρι-

τικὴ Ἐπιτροπεία τοῦ Α' Διαγωνίσματος τοῦ Κυρίλλου τοῦ Γ' (Ἐκθέσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπείας κλπ. ἐν Λευκοσίῳ, 1924, σ. 56 ἐξ.), ὁ συγγραφεὶς ἐπιμένει στὴν ἀποψη τοῦ χωρὶς ὀμως νὰ τὴ δικαιολογεῖ ἢ νὰ παραπέμπει στὴν πηγὴ ἀπ' ὀπου πῆρε τις σχετικὲς πληροφορίες. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὁ Ι. Περισιάνης στὸ βιβλίο του «Ἰστορία τῶν Ἐλληνικῶν Γραμμάτων ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτῆσεως μὲχρι τῆς Ἀγγλικῆς Κατοχῆς κλπ., 1930, σ. 191 ἐξ.» τοποθετεῖ τὸν Διονύσιο μεταξὺ τῶν ἔτων 1718—1723, χωρὶς κί' αὐτὸς νὰ φανερῶνε τὰ δεδομένα πὸ εἶχε γιὰ μιά τέτοια τόσο κατηγορηματικὴ δὴλωση. Ἄν, λοιπὸν, παραδεχτοῦμε ὠς ἀκριβῆ τὰ χρονία 1725—1726 στὶς ἐπιστολὲς πὸ εἶδαν τὸ φῶς στὸ Ἐθνικὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Βρετοῦ, τότε τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰωαννίκιου (16) 1704—33 διακόπτεται. Ἄς ἀρχίσουμε, ὀμως, συνεχίζοντας ἀπὸ τὸν Ἰωαννίκιο (15).

Τ' ὀ τοῦτος ὁ *Ἰωαννίκιος* ἦταν ἐπίσκοπος Κιτίου τὸ 1700 μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴ Συνοδικὴ πρᾶξῃ γιὰ τὴ Μονὴ Ἄμμοχούστου πὸ ὀριζε ὀτι ἦταν ἐνοριακὴ μονὴ τοῦ θρόνου κὶ ὀτι κακῶς εἶχε δωρηθεῖ στὸ Πατριαρχεῖο τῆς Ἀλεξαντρείας, (Δελικάνη, Ἐγγρ. Πατριαρχ. Ἐκκλησιῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1904, σ. 562 ἐξ.). Διάδοχος του ἔγινε ὁ ἀνεψιὸς του *Ἰωαννίκιος* (16) σύμφωνα μὲ τὸ ἐπόμενο σημεῖωμα : «1704 Μαρτίῳ α', ἔδοσαν τὸ κοινῶν χρέος ὁ ἐν μακαρίῳ τῇ λῆξῃ γενομένου μακαρίτης θεοῦ μου ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίκιος, εἰς χωρίον Μύλους, καὶ ὀ ἀνανυδόσωντες μακαρίσατε αὐτὸν καὶ αἰωνία ὀ μνήμη αὐτοῦ εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἀμήν καὶ εἰς τὴν ἄνωθεν ἔχρονίαν ἀρχιεράτευσσά ἐγῶ ὁ ἀνεψιὸς του Ἰωαννίκιος Μητροπολίτης Κιτίου ὀπο χεῖρὸς τοῦ μακαριωτάτου πάσης Κύπρου κυροῦ Γερμανοῦ εἰς Λευκοσίαν εἰς ἐνορίαν Τριπίτην... καὶ γράφω εἰς ἐνθύμησιν» (Χαρ. Ι. Παπαϊωάννου, «Τακτικόν, ἦτοι Ἀρχιερατικόν Εὐχολόγιον τῆς Ἐπισκοπῆς Καρπασέων καὶ Ἄμμοχούστου», Ἐκκλησιαστικὸς Κῆρυξ, 1915, σ. 83—84). Πόσον καιρὸ ἔμεινε στὸ θρόνο ὁ Ἰωαννίκιος (16) δὲ μὰ εἶναι γνωστὸ κὶ ὀυτε εἰναισίγουρο, γιὰ τοὺς λόγους πὸ θ' ἀναφέρουμε παρακάτω, ἂν αὐτὸς εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο μὲ τὸν Ἰωαννίκιο πὸ συνόδεψε τὸν Ἀρχπ. Κύπρου Σιλβεστρο στὴν Πόλη καὶ συζητήσῃτε μὰζί του στὸ Ἄβρᾶτ Ὅτασι κατὰ πὼς ἀναφέρεται ὀ ιστοριογράφος Κυπριανὸς («Ἰστορία Χρονολογικὴ τῆς Νήσου Κύπρου», ἔκδ. Λευκοσίας, 1933, σ. 463 καὶ βλ. Ἐγγραφα Πατριαρχ. Ἐκκλ., σ. 575, 579). Ὄπωσδήποτε, γιὰ τὴν ὠρα, ἐκτὸς πὸ ἢ ἀρχιερατεία του διακόπτεται ἀπὸ τὸν Διονύσιο, ὀπως τῶχομε

σημειώσει κίβλας παραπάνω, διακόπτεται επίσης κι από τὴν ἀρχιερατεία τοῦ ἁγνώστου Μητροπολίτη Σιλβεστρου. Τὰ γεγονότα ἔχουν ὡς ἐξῆς:

Στὴν ἐκκλησία τοῦ Σωτήρος στὸ Παλαιὸ χωριὲς τῆς Ὁρεινῆς στὴν Ἐπαρχία Λευκοσίας, (ἐκκλῆσ. περιφέρεια Κερύνιας), βρισκεται μιὰ εἰκόνα ποὺ παριστάνει τὴ μεταμόρφωση τοῦ Σωτήρος, (1.27X0.44X0.4¹/₂ ἐκ.) * μετὶ τις ἐπόμενες δυὸ ἐπιγραφές (ἄνω δεξιὰ):

† ΑΨΙΔ'. ΕΥΘΗΝΟΝΤΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΡΟΝΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΟΤΑΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ [ΚΥΤΕΩΝ

ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΑΜΑΘΟΥΝΤΟΣ ΝΕΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΕΜΕΣΟΥ ΚΑΙ ΚΟΥΡΕΩΝ [ΚΥ ΚΥ ΣΥΛΒΕΣΤΡΟΥ

† ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΚΟΠΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΤΙΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΚΟΥΤΟΥΛΟΥ ΜΟΥΣΣΕΙΟΥ ΑΓΙΟ-ΡΕΙΤΟΥ

(κάτω δεξιὰ):

† ΔΙΑ ΕΞΟΔΟΥ ΤΩΝ ΤΗΜΙΟΤΑΤΩΝ, [ΜΕΡΙ, ΜΙΣΕΡ ΝΤΖΟΡΤΖΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΤΑΥΤΗΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

† ΝΥΝ ΔΕ Α... ΠΙΔΙΟΡΘΩΘΗ ΔΙ' ΕΞΟΔΩΝ ΧΡΙΣΤΟΦΗ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΙΑΣ [ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ ΑΩΣ'

Ἐπίσης ἀπάνω ἀπὸ τὴ νότια θύρα τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ τῆς Ἀγγελοκτιστοῦ στὸ Κίτι τῆς Ἐπαρχίας Λάρνακος ὑπάρχει σκαλισμένη ἀπάνω σὲ μιὰ μαρμάρην ὀρθογωνικὴ πλάκα ἢ ἐπόμενη ἐπιγραφή:

ΑΝΑΝΕΟΥΡΓΗΘΗΝ Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟ-

ΤΟΚΟΥ ΚΥΤΙΟΥ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕ-ΡΟΤΑΤΟΥ ΚΥ ΚΥ ΣΥΛΒΕΣΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ [†ΑΨΙΔ'†ΚΥ

* Ἐστὶ μαρτυρεῖται πὺς τὸ 1714 κατέιχε τὸ θρόνον Κιτίου κάποιοι *Σιλβεστρος*. Εἶναι αὐτὸς τὸ ἴδιο πρόσωπο μετὸν Ἀρχπ. Σιλβεστρο; Ὁ Παπαϊωάννου (op. cit., τ. Α', σ. 285), ἀναγράφοντας τὸν Ἀρχπ. Σιλβεστρο σημειώνει ὡς ἔτη τῆς ἀρχιερατείας του τὰ ἔτη 1718—1731 χωρὶς, ὅμως, νὰ φανερῶνε ποῦ βασιζόμενος δέχεται τὸ 1718 ὡς τὴν ἀρχὴ τῆς. Πάντως ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή ποῦ βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ παλαιοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. (Χάκετ—Παπαϊωάννου, (op. cit., τ. Α', σ. 285 καὶ περ. «Φῶς», Λευκοσία, 1911, Ἄρ. 8. σ. 247), μαρτυρεῖται πὺς στὰ 1720 ἦταν κίβλας

Ἀρχιεπίσκοπος. Στὰ 1727 βρίσκουμε Μητροπολίτη Κιτίου ἕνα Ἰωαννίχιο καὶ πάλι: «Ἰωαννίκιος Μητροπολίτης Κιτέων 1727 Φευρουαρίου 21. Ἐνθύμησιν τὴν κάμνομεν διὰ τὰ πράγματα ὅπου ἐβρέθησαν τοῦ ἁγίου μοναστηρίου τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος μηνά...» («Κυπριακὰ Χρονικά», 1924, σ. 124—5). Τὸν παρακολουθοῦμε ἴσαμε τὸ 1735 σύμφωνα μετὶ τούτῃ τὴν ἐπιγραφή ἀπάνω στὸ προσκυνητῆρι στὸν Ἅγιον Ἰωάννη τὸ Θεολόγο στὴ Λάρνακα «ἐπὶ ἀρχιερέως Ἰωαννικίου καὶ ἐπιτρόπου Χατζηγεωργίου κατεσκευάσθη τὸ παρόν διὰ δαπάνης τῶν τιμιωτάτων ἀρχόντων τῆς ἐνορίας Ἁγίου Ἰωάννου Λάρνακος δι' ἐπιστάσις δὲ Ματθαίου Ἀγορείτου * καὶ Μακαρίου Λεοντίου ΑΨΛΕ'». Καὶ παρέμεινε στὸν ἀρχιερατικὸ θρόνον Κιτίου ἴσαμε τὸ τέλος περιπίου τοῦ 1737 κατὰ πὺς βγαίνει καθαρά ἀπὸ δυὸ σημειώματα στὸν Κώδικα Α' τῆς Μητρόπολης Κιτίου, στίς σ. 13 καὶ 86 (ἔχουν δημοσιευτεῖ καὶ τὰ δυὸ ἀπὸ τὸν Δρ. Κυριαζῆ στὰ «Κυπρ. Χρονικά», 1937, σ. 86—88 καὶ 96—98). Αὐτὸς πρέπει νὰ συμπεράνομε πὺς ἦταν ὁ Ἰωαννίκιος ποῦ πῆγε πρεσβεῖα μαζί μετὸν Ἀρχπ. Σιλβεστρο στὴν Πόλη πρὶν ἀπὸ τὸ 1730 (Ἀρχμ. Κυπριανοῦ, op. cit. σ. 463: «Τοῦ δὲ μακαρίου Σιλβεστρου, πρὶν ἢ ἔπειτα τοῦ 1730 ἐνδημήσαντος...» καὶ «Κυπρ. Χρονικά», 1937, σ. 84—85).

Διάδοχος του ἔγινε ὁ *Μακάριος* κατὰ τὸ 1737 («Κυπρ. Χρονικά», 1937, σ. 84—85), ἕνας λαμπρὸς κ' ἐξαιρετος ἱεράρχης ποῦ στὸν καιρὸ του ἔκτισε κι ἀνακαινίσσε πάμπολλες ἐκκλησίες καὶ γενικὰ φρόντισε κατὰ τις τοτεσινὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν εὐπρέπεια καὶ τὴν ἀνύψωση τοῦ γοήτρου τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Ἦ ὁλόσωμο πορτραῖτο του μαζί μ' ἐκεῖνο τοῦ διακόμου του ποῦ εἶχε δαπανήσει γιὰ τὴν ἀνέγερση, κατόπι ποῦ πυρπολήθηκε, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τὸ Μονάγρι τῆς Ἐπαρχίας Λεμεσοῦ βρίσκεται ἀπάνω σὲ μιὰ ποδεὰ τοῦ εἰκονοστασίου κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχαγγέλου. Στέκεται φορώντας ῥάσο κ' ἐξωκαλιμαυχο, μὲ πατερίτσα κάτω ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν μασχάλη καὶ κρατεῖ στὸ δεξιὸ χέρι τὸ πρότυπο τοῦ προσφερομένου ναοῦ. Πίσω του γονατιομένος ὁ διάκονος Ἰωακείμ. («Κυπρ. Χρονικά», 1924, σ. 125 ἔξ). Πέθανε τὸ 1776 καὶ χειροτονήθηκε διάδοχος του ὁ *Μελέτιος* τὸν Ὀκτώβριο τῆς ἴδιας χρονιάς. Τὸ ὑπόμνημα τῆς χειροτονίας του καθὼς καὶ τῆς χειροτονίας τοῦ διαδόχου του *Χρυσάνθου* βρίσκεται καταστρωμένο στὸ Μεγάλον Κώδικα Α' τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς στίς σ. 40 καὶ 126.

* Ὁ Ματθαῖος αὐτὸς πιθανὸ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο μετὸν τὸ ζωγράφον τῆς εἰκόνας τοῦ Σωτήρος στὸ Παλαιχώρι.

* Τὴν ἐπαλήθευση τῆς ἐπιγραφῆς μαζί μετὶ μερικὲς ἄλλες πληροφορίες τίς χρωστῶ στὸ δάσκαλο κ. Πουλχερίο.

διακρίνει κανένας κι αυτά τὰ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κι αυτές τις ιδιωματικές υπερβολές και τις ιδιοτροπίες ακόμη (τὴν ἀρίθμηση τῶν στίχων σὲ πολύστιχα τραγούδια ἀπὸ τὸν Καζαντζάκη) νὰ περιδιαβάσουν και σὲ τούτη τὴ συλλογὴ. Στὴ ψυχὴ του δὲ λαγαρίζεται ἀκόμη ἡ φύση κατὰ πῶς τὸ προφασίζεται κομπαστικά σὲ βαθμὸν νὰ φτάνει συχνά, πολὺ συχνά, σὲ ἀποκρουστικές καυχησιολογίες σὰν και τούτῃ τὴν ἀπίστευτῆ: «ἐγὼ εἶμαι τὸ στόμα τοῦ σύμπαντος» και πρβλ. τὰ ποιήματα στὶς σελίδες 69, 73, 74, 75, 76: «στοχασμοὶ και πράξεις | τυπωμένοι ἀπὸ τὴ βούλλα | τῆς αἰωνιότητος», 84, 87.

Κι ὅμως στὴ σειρά «Ἀναστάσιμα», (σ. 47—65), φανερώνει περίτρανα τὸ πῶσον εἶναι ικανὸς νὰ ἐνδυναμώσει και νὰ ἀναζωογονήσει τὴ νεοελληνικὴ ποίηση ὄχι μὲ τὴ λέξη, τὴ φράση, και τὴν εἰκόνα, μὰ και μὲ τὸ νόημα. Ἐδῶ μέσα περικλείεται και κυριαρχεῖ πιὸ πολὺ ἢ θαλερὴ δύναμη παρά ἡ ἄγνη ἀδυναμία τῆς τέχνης του. Μιὰ δύναμη ποῦ σὰν ἀνασυνταχθεῖ, σὰν κατασταλάξει θὰ καρπίσει ἄσφαλτα σ' ἀθάνατα ποιήματα, ὄχι γιατί τὸ ἐπαναλαμβάνει ὁ ἴδιος, μὰ γιατί ἔτσι ὁ ἴδιος μπόρεσε νὰ τὰ πλάσει:

Τοῦ σήμερα ὁ ἐφήμερος ἀνθὸς
σὲ καρπὸ θάνατι αὔριο δεμένους
αἰώνιο.

Μιὰς πενταετίας παραγωγὴ εἶναι ἐπίσης ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Ἐλύτη ποῦ δείγματα τῆς εἶχαν δημοσιευτεῖ σὲ γνωστὰ πρωτοπορευτικά περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν και τῆς Θεσσαλονίκης. Κι ὄχι μονάχα δημοσιεύτηκαν, μὰ κ' ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ συζητηθοῦν ἀπὸ τὴ νεοελληνικὴ κριτικὴ εὐρύτερα θέματα και προβλήματα σχετικὰ μὲ κάποια πλευρὰ τῆς σημερινῆς μας ποίησης και νὰ παρουσιαστοῦν ἀπὸ μερικοὺς ὡς γνήσιοι καρποὶ τῆς πιὸ πρόσφατης μας παραγωγῆς. Μὲ ἄλλα λόγια οἱ «Προσανατολισμοὶ» μὲ τὴν ποσότητα καθὼς και τὴν ποιότητά των—πρὸ πάντων τὴν ποιότητα των—ξαναφέρνουν στὴν ἐπιφάνεια τὸ θέμα τῆς ἀδολῆς, ὄχι τῆς ὑπερρεαλιστικῆς ποίησης ποῦ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς αὐτοματικῆς ἐνέργειας ἐνὸς μέντιουμ παρά ἡ ἐκδήλωση ἐνὸς συγκεκριμένου ἀτόμου ποῦ μόλι τῆ φαινομενικῆ ἀποερειλιστικῆ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ λογικοῦ παραμένει πάντα στὸ βάθος και πραγματικὰ ἕνα λογικὸν ὄν.

Ἡ ἀδολὴ ποίηση ὡς αἰσθητικὸν προβλημα δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τούτῃ ἢ ἐκείνῃ τὴν προτίμησιν. Εἶναι ποιητικὸ γεγονός ποῦ χρειάζεται καλὴ θέλησιν, ἀνεπιδίωχτη διάθεσιν, ξεκούραστη διάνοιαν, καθολικὸν γούστο, προσαρμογὴν και προσπάθειαν γιὰ νὰ

κατανοήσει κανένας ὅτι φαίνεται στριφνὸ κι ἀκατανόητο και πρὸ παντῶν νὰ διαίσθανθεῖ τὸ ἀσυνήθιστο και τὸ ἀγνωστο. Ἔτσι προέρχεται ἡ γνωριμία, ἡ συμπάθεια, ἡ ἀληθινὴ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων και τέλος ἡ γνώση. Ὅτι ὅμως πρέπει νὰ ἀπασχολήσει τὴ σκέψιν και τὴν ἔρευνα ιδιαίτερα εἶναι τὸ ἄν και κατὰ πόσον ἡ τέτοια ποιητικὴ παραγωγὴ και ὡς διάθεσιν και ὡς ἐκπλήρωσιν ὑποστηρίζεται ἀπὸ τοὺς ὄρους ἐκείνους ποῦ προκαλοῦν τὴν ἀνάγκη τῆς δημιουργίας, μιᾶς ὀρισμένης εἰδολογικῆς δημιουργίας και ὄχι μιᾶς ἄλλης. Πάντως στὴ νεοελληνικὴ περίπτωση γενικώτερα και, ἰσως, εἰδικώτερα στὴν περίπτωση τοῦ κ. Ἐλύτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραβλέψῃ κανένας τοὺς πρωταρχικοὺς και πηγαιούς παράγοντες, τὰ ἀ priori δεδομένα, τὶς πνευματικὲς διασταυρώσεις, τὴν πορεία και τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἀκολούθησε ἡ πρωτότυπη τούτῃ τέχνη στὰ κλίματα ὅπου ξαναβλάσταινε γιὰ νὰ ὑποκύβῃ γρήγορα σὲ μιὰ ἐντατικὴ καλλιέργεια.

Ὁ κ. Ἐλύτης φαίνεται πῶς εἶναι διαποτισμένος ἀπὸ τὴ γαλλικὴ ἀδολὴ ποίηση, ἀπὸ τὴν ποίηση πρὸ πάντων τοῦ Ἀρθούρου Ρεμπῶ. Μ' ἕνα στίχον παρμένο ἀπὸ τὸ ἔργον ἐκείνου σαλπίζει τὴν εἰσαγωγὴν στὸ δικὸν του τὸ ἔργον και ἡ κατακλειδα τῶν ποιημάτων του γάλλου ποιητῆ φαίνεται πῶς στάθηκε τὸ πρότυπον ποῦ κάρφωσε κατάντικρον στὰ μάτια του ὅταν εἶχε ὀφθαλμοὺς νὰ σταθεροποιήσει τὴ δικὴν του παραγωγὴ. Ἔτσι μὲ τὴν περιστάσιν τούτῃ ὁ κριτικὸς προτιμᾷ νὰ καλέσῃ πίσω στὴ σκέψιν του, ν' ἀναπολήσῃ και νὰ ἀνακεφαλαιώσῃ σύντομα μερικὰ περιστατικά, κάποιες ἐκφάνσεις ποῦ ἔπαιξαν σημαντικὸν, μοιραῖον σωστότερα, ρόλον στὴ διαμόρφωσιν τῆς προσωπικότητος του κατὰ πῶς τὴν εἶχε βουλόμενος τόσο στὴ ζωὴ ὅσον και στὸ ἔργον του: ἰδιοσυγκρασία, περιβάλλον, ἀγωγή, τὸ ὄπιον, τὸ οἰνόπνευμα και τὸσα ἄλλα διεγερτικά τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἀπὸ τὸ παράμωρον, μοναχισμὸν ὁματίου του ἢ μητέρας του «entend des sanglots étouffés, des ricanements, des cris de colère, d' épouvantables blasphèmes. C' est qu' il achève d' écrire son carnet de damné ; il griffonne les derniers teuillets d' une saison en enfer» *

Μέσα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἡφαισειώδη κρίσιν, μέσα ἀπὸ τὰ μυστηριακά, ζοφερὰ κι ἀνεξιχνίαστα ἔγκοτα τῆς ψυχικῆς και πνευματικῆς ἀλχημείας, μέσα ἀπὸ νέφη

* Jean—Marie Carré, La vie aventureuse de Jean Arthur Rimbaud σ. 121.

καπνῶν, τὴν κλίμακα κι ἀντικλίμακα ἄναρθρων κραυγῶν καὶ τὸ ἀποκοιμιστικὸ λίκνισμα τῆς ἐπωδοῦ ἀναστηλώθηκε τὸ φυτό αὐτὸ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου!

Εἶχε προχωρήσει πρὸς τὸ ἔσχατο αὐτὸ ὄριο ἀφοῦ πρώτο πέρασε ἀπὸ τὴν κάμινο τῆς δοκιμασίας, ἀφοῦ ἐγινε voyant. "Ἐγραφε στὸν καθηγητὴ Izambard ** «Je dis qu' il faut être voyant, se faire VOYANT. Le poète se fait voyant par un long, immense et raisonné **deréglement de tous les sens.** Toutes les formes d' amour, de souffrances, de folie ; il cherche lui-même, il épuise en lui tous les poisons, pour n' en garder que les quintessences. Ineffable torture où il a besoin de toute la foi, de toute la force srhumaine, où il devient entre tous le grand malade, le grand criminel, le grand maudit, — et le suprême Savant! — Car il arrive à l' **inconnu** ! — Puisqu' il a culivé son âme, déjà riche, plus qu' aucun ! il arrive à l' inconnu ; et quand, affolé, il finirait par perdre l' intelligence des ses visions, il les a vues!....»

Αὐτὲς κι ἄλλες εἶναι οἱ ἀναγκαῖες προϋποθέσεις τῆς ἀδολῆς ποίησης, μιᾶς ποίησης ποὺ γράφεται γιὰ νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς ἐκφραστικὸ μέσο διαισθήσεως, ὡς διέξοδος καθαρῶς ἀτομικῶν διαθέσεων. "Ἀς χρησιμεύσουν ὡς ἡ λυδία λίθος γιὰ νὰ ξεχωρίσει κανένας ὅ,τι εἶναι ἀληθινὰ ἀγνὸ, εἰλικρινές, ὠραῖο!

ANT. INTIANOΣ

Τίλλας Α. Μπαλῆ : Εἰρμὸι. (ποιήματα)
Ἄθῆνα, 1940 σ. 77.

Εὐγενίας Παλαιολόγου : Δροσοσταλιές (ποιήματα) Ἄθῆνα 1939 σ. 30.

Οἱ δυὸ αὐτὲς ποιητικὲς συλλογές, γραμμένες ἀπὸ γυναῖκες, δὲ βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς συνηθισμένης στιχοπλοκίας, ὅπου φτηνὰ αἰσθήματα καὶ κοινὸι στοχασμοὶ πλέκονται μὲ τὴν ἐπίφαση τῆς ποιητικῆς τέχνης σὲ ρυθμικὸ λόγο. Καμιὰ ζωηρὴ λυρική πνοὴ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτές, καμιὰ βαθύτητα στὸ αἶσθημα, ποὺ ὥστόσο θὰ μπορούσε νὰ τὸ πλουτίσει ἢ κάποια του εἰλικρίνεια καὶ νὰ τὸ διακλαδώσει σὲ περιοχές ποὺ ν' ἀγγίζουν ἀμεσώτερα τὴν ἀνθρώπινη καρδιά. Μαζεύονται λόγια ὠραῖα καὶ φανταχτερὰ ἐπιθετα ἐκεῖ ποὺ ἡ λιτότητα θὰ ἔδινε ἀναγλυφικώτερο τὸ νόημα, καὶ κατεβαίνουν σὲ πεζολογία ἐκεῖ

ποὺ χρειάζταν περιγραφικὸς πλοῦτος κ' ἐκφραστικὸ χρῶμα ποικιλώτερο. Ἡ συγχὴ κακῆ χρησιμοποίησι τῆς γλώσσας κάνει ἀκόμα περισσότερο κουραστικὸ τὸ διάβασμα, γιατί σκοντάφτεις κάθε λίγο σὲ ξενισμούς, νεολογισμούς κι ἀκυρολεξίες, ποὺ γίνονται ὄχι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία ἀνανέωσης καὶ πλουτισμοῦ τοῦ γλωσσικοῦ ὄργανου παρὰ ἀπὸ ἀδυναμία καὶ ἀγνοία κι ἀπὸ τὴν καταθλιπτικὴ ἀνάγκη τοῦ μέτρου καὶ τῆς ρίμας. Ἐξ ἄλλου οἱ ρίμες δὲν ἔχουν καμιὰ πρωτοτυπία, μὰ εἶναι κοινές καὶ φτωχές, καὶ κουδουνίζουν ἐνοχλητικὰ μὲ τὴν ἐπανάληψη τῶν ἴδιων ἢ ἀνάλογων τύπων, γιατί δὲν ἔχουν οἱ ποιήτριες τὸ χάρισμα τῆς μουσικῆς ἐφευρετικότητας καὶ τῆς ταιριαστῆς ἐπιλογῆς γιὰ τὶς κατάλληλες κάθε φορὰ λέξεις.

Ἡ γυναῖκα ἀισθαντικότητα, ποὺ θὰ τὴν περιμέναμε πλούσια καὶ ξεχειλισμένη στὰ βιβλία αὐτά, παρουσιάζεται χλωμὴ κι ἀδυνατισμένη, ξεθωριασμένη καὶ χωρὶς τοὺς πολλὰπλοῦς τρόπους τῆς φυσικὰ συγκινημένης ἐκδήλωσις τῆς. Ἴσως μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν πρόοδος ἢ ἀπομάκρυνσι τῆς γυναίκας ἀπὸ τὰ φυσικὰ πεδία ποὺ τὴν ἐνδιαφέρουν, ἀν ὅμως παρουσιάζταν γόνημος ὁ προσανατολισμός σ' εὐρύτερους ὀρίζοντες, ἀν στὴ θέσι κείνου ποὺ παραμελήθηκε—τῆς γυναίκας ψυχῆς—ἔμπαινε κάτι ἄλλο πραγματικὰ βιώσιμο κι ὠραῖο. Καὶ τὸ δυστύχημα εἶναι πῶς τέτοιο πράμα δὲ συμβαίνει στὶς δυὸ αὐτὲς ποιητικὲς συλλογές. Κανένα ποίημα δὲ βρίσκεται σ' αὐτές ἄρτιο κ' ἴσως ἐλάχιστους στίχους θὰ μπορούσε νὰ ξεχωρίσει ἢ μετριπτάθεια τοῦ ἀναγνώστη. Ὡστόσο τὸ τελευταῖο ποίημα «Φυγὴ» τῆς δ. Παλαιολόγου ἔχει ἀρκετὴ ποιητικὴ διάθεση κι ἀπλότητα ὅμως τὸ ἴδιο νόημα τὸσες φορὲς τὸ ἐκφράσανε ποιητικώτερα, καλλιτεχνικώτερα τόσοι ἄλλοι νεοἔλληνες ποιητές;

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣΗΣ

ΤΕΧΝΗ

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ Κ. ΤΗΛ. ΚΑΝΘΟΥ

Προτοῦ δῶ τὰ ἔργα τοῦ κ. Κάνθου ἐσημάτισα τὴν ἐντύπωσι, ὅπως καὶ καθ' ἕνας ποὺ προσπαθεῖ ἀθελά του ν' ἀποκρυσταλλώσῃ ἀπ' τ' ὄνομα ἑνὸς ἀνθρώπου ἢ ἀπὸ διάφορες σχετικὲς πληροφορίες ὀρισμένα συμπεράσματα γιὰ τὸ ἔργο του, πὼς θάβλεπα τὰ πρωτόλεια κάποιοι ποὺ βιασμένως νὰ πρωτοπάρῃ μιὰ ξέχωρη θέσι στὸ

** Correspondance inédite, (1870—1875) d' Arthur Rimbaud etc, par Roger Gilbert Leconte, σ. 53.

καλλιτεχνικό στερέωμα έστιψε μ' αυτή τη σκέψη τόν έαυτό του για νά φτιάξη και παρουσιάσει μερικά κακομελετημένα σχέδια. Μά οί σκέψεις μου αυτές σβύσανε ύστερα άπ' τήν επίσκεψη μου στην έκθεση του π' άνοιχτηκε στην αίθουσα του Συματείου ΑΠΟΕΛ στις 29 τ' Άπριλιν, γιατί στον κ. Κάνθο συμβαίνει άκριβώς τ' αντίθετο άπ' ό,τι άναφέρω πού πάνω κάτω άπ' τήν συγκρατημένη όρμη τής φαντασίας πού τήν κατευθύνει τό στιβαρό χέρι τής λογικής διακρίνεται μιá ώριμη καλλιτεχνική ψυχή πλημυρισμένη άπ' τή δίψα τής δημιουργίας, τής γνώσης και τής άνάστασης. Είναι όλοφάνερο πώς κρύβει μέσα του δυναμικότερες πού θά μπορούσαν νά τόν άνεβάσουν πιδ ψηλά, κι έτσι λοιπόν άκριβώς σ' αυτό τό σημείο προβάλλεται ένα έρώτημα. «Γιατί νά προτιμώ τή συγκρατημένη, τήν συντηρητική τέχνη, παρ' όλο πού σέ μερικά άπ' τά έργα του, όπως λόγου χάρι «Τό Χάραμα», «Άποψη Χωριού» «Χωριατόσπιτα», «Μαδαρή», «Χωριάτικη Ζωή» κ. ά., είναι δοσμένη ή τάση του σέ μιá ιδιόρρυθμη κατεύθυνση;» Μπορεί φυσικά αυτό νά ζημιώνει μονομερώς τό έργο του καλλιτέχνη, δηλαδή άπ' τήν άποψη τής βαθύτερης έννοιας τής τέχνης, μά γενικά ό κ. Κάνθος είναι ένας λογικός ζωγράφος, οί τολημρές και παράλογες ιδέες, πού γεμίζουν τά μυαλά πολλών πρωτόβγαλτων ζωγράφων, δέν τόν παρενοχλούν γιατί ή έπιμονή του σ' ένα σταθερό συγκρατημένο βάδισμα τόν εξέλιξσει, του άνοίγει διάπλάτα τον δρόμο μιás άπόλυτα άληθινής και προσωπικής του τέχνης. Είναι άμφίβολο πώς αυτό δέν γίνεται μέ κάποια θυσία άπό τό μέρος του κ. Κάνθου, γιατί στο όλο έργο του διαφαιίνεται μιá έπίμονη προσπάθεια, μιá ύποσυνείδητη πάλη ένάντια στο όρμητικό ρεύμα τής εξέλιξης για τήν παγίωση μιás συγκρατημένης και λογικής τέχνης άτομικά δικής του πού νά μη βγαίνει συνάμα έξω άπό τά όρια τής γενικής αντίληψης.

Μέχρι αυτό του σημείου ό κ. Κάνθος πέτυχε τό σκοπό του και τό κάτω κάτω ίκανοποίησε ένα όρισμένο κύκλο ανθρώπων. "Αν πάρουμε όμως τό έργο αυτό όπως βρίσκεται και τό βάλουμε κάτω άπ' τό φακό τής σοβαρόφανης τεχνοκριτικής θά δούμε πώς τό χαλιναγώγημα τής φαντασίας κρύβει άπ' τά μάτια του άνήξερου θεατή κάτι άπ' τόν πραγματικό έσώτερο κόσμο του καλλιτέχνη. "Η ύπέρτατη ένταση τόσο στην έκτέλεση όσο και στην φαντασία δίνει στην τέχνη τόν παλμό και τόν τόνο, έξω-τερικεύει μέ έκφραστικώτερο τρόπο τις έσωτερικές άνησυχίες του καλλιτέχνη και γίνεται πιό ειλικρινής στα μάτια του κόσμου, μά άλλα λόγια ή έκτέλεση ενός έργου πα-

θητικά βγάζει μονάχα τόν σκελετό πού μās δίνει τήν πρώτη ιδέα, μά ή ένταση και ή προσπάθεια για τόν καλλωπισμό του, για τήν έσωτερική του κατάταξη, προσδίνει τήν ένεργητικότητα και τήν πραγματική ιδιοσυγκρασία του τεχνίτη.

"Η τεχνοτροπία του κ. Κάνθου μούφερε στην θύμηση τόν πολύ νεώτερο του και γνωστό ήδη καλλιτέχνη κ. Κ. Στάθη πού βρίσκεται τώρα στην Άθήνα παρακολούθοντας άνωτέρα μαθήματα ζωγραφικής και πού ειχε τήν εύχαρίστηση νά δω τήν τελευταία του έκθεση πού έκαμε έδώ και δυό χρόνια στο ίδιο οίκημα. Παράλληλίζοντας λοιπό τις δυό έκθέσεις βρίσκω πώς ό κ. Στάθης, άφοι για φυσικό λόγο δέν μπορεί νάσαι τ' αντίθετο ως νεώτερος του κ. Κάνθου, παρ' όλο πού κρατοδισε τόν δικό του ρυθμό σ' όλα του τά έργα, ένα ρυθμό πού δέν ειχε άκόμα διαμορφωθεί και μεστωθεί σ' όλη του τήν ένταση, όπως συμβαίνει μέ τά έργα του κ. Κάνθου, ειχε κάτι άπ' τήν νοστιπιά, τό μούτσο και γενικά τις αντίληψεις του κ. Κάνθου.

"Η κατάταξη τών έργων του κ. Κάνθου, πού αριθμούνε κάπου 45 εικόνες και πού τά πιό πολλά παριστάνουν ώμορφα γραφικά τοπία παρμένα άπ' τήν Έλληνική ζωή ή κάτω άπ' τό γαλάζιο ουρανó του θρυλικού νησιού μας, περιορίζεται στις τέσσερις αυτές κατηγορίες: έλαιογραφίες, άκουαρέλλες, σχέδια, και ξυλογραφίες. Στ' αντίκρουσμα τών εικόνων του κ. Κάνθου ό θεατής άθελά του θά νοιώση μέσα του τήν πραγματική άτιμόσυμφορα πού ένυπάρχει στο κάθε έργο, θά νοιώση νά τόν διαπερά ένα άπαλό συναίσθημα άσφάλειας και ψυχικής ίκανοποίησης, πού ό κυριώτερος παράγοντας των είναι ή έλλειψη φανταχτερών και άσυναρμολογιστων χρωμάτων, πράγμα πού ίσως συστηματικά θέλει ν' άποφεύγει ό καλλιτέχνης άποτρέποντας π' αυτό τήν πιθανότητα ότι τό έργο του θά ζημιωθή ούσιαστικά, δηλ. μέσα στο πλαίσιο τής συγκρατημένης συγκίνησης, τής λεπτής έκφρασης και τής έκλεκτικότητας, συνδυασμένα όλα μέ μιá συνειδητή, καλότεχνη και πολύ προσεχτική δουλειά.

"Όπως θά είδατε και πιό πάνω ή άγάπη του κ. Κάνθου στρέφεται επίσης και σ' ένα άλλο είδος τέχνης σχεδόν όλοτελα νέο για τή Κύπρο, τήν ξυλογραφία. Άπό έμφυτη και αισθησια ό θεατής δέν μπορεί νά μη νοιώση τήν τέρψη πού θά του μεταδώσει τ' άποτύπωμα μιás ξυλογραφίας πού παριστάνει ένα κομμάτι άπ' τήν ανθρώπινη ζωή, μά θά σταματήσει φυσικά ως εκεί γιατ' ή βαθύτερη έννοια τής τέχνης αυτής είναι άνύπαρκτη στην ψυχή του. "Η μεγάλη συγκίνηση πού κρύβεται πίσω άπό μιá

μαυριδερή εικόνα φτιαγμένη από χίλιες δυό άκατανόητες γραμμίτσες, στιγμές, και άσπρα κενά σ' ένα μονόχρωμο ταμπλό, μένει πάντα χωμένη στο ίδιο τό έργο και στον δημιουργό του σαν απαγορευμένο θείο δωρο. Όμως όσο νέο κι αν είναι σε μας τό είδος αυτό της τέχνης δέν μπορούμε νά μη διακρίνουμε, πώς τό σταθερό χέρι του τεχνίτη συνδυασμένο με μία λεπτή καλλιερ-γημένη ψυχή σκορπά διάπλατα στό θέμα που χαράζει στην ξύλινη επιφάνεια τόν παλμό της άτομικότητας του πάντα συγκρατημένο και κάπως σεμνότυφο.

Την έγκράτεια αυτή του κ. Κάνθου στην τέχνη δέν πρέπει νά την πάρουμε γι' αδυναμία μά τ' αντίθετο, δηλαδή, γνωρίζοντας ό καλλιτέχνης τούς βασικούς όρους στην έπιτυχία μιας εικόνας, την άπαραίτητη άρμονία στη σύνθεση, την καλή εκτέλεση και την άποφυγή λεπτομεριακών παραγεμισμάτων, πούναί ή προσωπίδα της άτεχνης και κούφιας δουλιάς, θέλησε νά στρέψει έντατικώτερα την προσοχή του σ' αυτούς.

Καταλήγοντας λοιπόν ήθελα νά σημειώσω πώς με την έκθεση του κ. Κάνθου, που όπως πληροφορήθηκα άπ' τόν ίδιο, είναι ή πρώτη του, πράγμα που τόν άνυψώνει πιό πολύ ως πραγματικό καλλιτέχνη όπως μας τό φανερώνει ή μετωμένη του τέχνη, μας δίνεται ή εύκαιρία νά διαπιστώσουμε πώς στον τόπο μας βρίσκονται ζωγράφοι π' άγαπών πραγματικά την τέχνη τους, ζούν γι' αυτήν, δουλεύουν όλόψυχα γιά την έπιτυχία και την πρόοδο, ξέροντας συνειδητά τόν δύσκολο δρόμο π' άνοίγεται μπροστά τους.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ ΔΑΝΙΗΛ

Τ Υ Π Ο Σ

Κατά τόν Άπρίλη στην *'Ελευθεγία* γράφουν: ό κ. Λαμπούσιος «Ένας λαϊκός τεχνίτης με ταλέντο» 6, γιά τόν ευλόγητο κ. Ταλιαδωρο, ό κ. Κ. Άσσιώτης «Βιαστικός ταξιδιώτης» 15, ή «Άπαγωγή της Ύπεραγίας» και «Η άμλλα του στίβου» 28, ό κ. Τεϋκρος Άνθίας «Άναστάσιμο έμβυτήριο», ό κ. Π. Μπίστης «Άνοιξιάντικο θαύμα» 28, και άλλα.

— Στην *'Εσπερινή* ό κ. Π. Λιμπέρης δημοσιεύει στις 8, 9, 10, 15, 16, 19 έντυπώσεις άπό τό τελευταίο του ταξίδι στην Αίγυπτο, κ' επίσης «Τό δημοψήφισμα της δημοτικής» 11, «Πόλεμος και πνευματικοί άνθρωποι» 13 όπου παρουσιάζεται κ' ή στάση του Νίκου Νικολαΐδη άπέναντι στη σημερινή πολεμική

τραγωδία, «Γύρω άπό τούς νέους» 17, 23 «Χαμένη εύκαιρία» 25, «Χριστός Άνέστη στό χωριό» 27.

— Στόν *Κυπριακό Τύπο* 31 Μαρτ. δημοσιεύεται «Η έρημη πολιτεία» του κ. Ίάκωβου Καηλίδη.

— Στη *Φωνή της Κύπρου* δημοσιεύονται τά έπόμενα άρθρα και σημειώματα κατά της δημοτικής: «Μερικαί άπορίαι μας έπί των γλωσσικών άπόψεων του δημοτικιστού καθηγητού κ. Κ. Προυσή» 6, «Τό έπί της γλώσσας έρώτημα του Συμβουλίου της Παγ. Διδασκαλικής Όργανώσεως και τό καθήκον των διδασκάλων» 13, «Διά τούς διανοουμένους της Λεμεσοσ» 20.

— Στόν *Παρατηρητή* Λεμεσοσ δημοσιεύεται 18 ολόκληρο τό κείμενο της έμπνευσμένης «Έκκλησης προς τούς διδασκάλους» των διανοουμένων της Λεμεσοσ γιά την ύποστήριξη της δημοτικής στό δημοψήφισμα που προκήρυξε ή Π. Διδ. Όργάνωση. Έδώ επίσης 21 δημοσιεύεται σχετικό άρθρο άπ' άφορμή της διαλεξης του έκλεκτου συνεργάτη μας κ. Σόλ. Μιχαηλίδη «Η λαϊκή μουσική της Κύπρου».

— Στό *Χρόνο* Λεμεσοσ ό κ. Τ. Α. Σ. δημοσιεύει 14 ένα ώραίο κύριο άρθρο γιά τη δημοτική με τόν τίτλο «Τό ζήτημα της γλώσσας».

— Στην *Πάφο* δημοσιεύεται στις 4 σημείωμα γιά τούς «Στοχασμούς και σημειώματα» του κ. Γ. Μαρκίδη και στις 25 «Δυό Παφίτες ποιητάριδες».

— Κατά τό Μάη στην *'Ελευθεγία* γράφουν: ό κ. Τ. Άνθίας «Μιά έκθεση ζωγραφικής» 1 κριτικό σημείωμα γιά την έκθεση του ζωγράφου Τ. Κάνθου, ό κ. Κ. Άσσιώτης «Η άρετη της άντοχής» 6, «Η άπαντοχή του ανθρώπου» 27 κ. ά.

— Στην *'Εσπερινή* κατά τό Μάη ό κ. Π. Λιμπέρης γράφει: Βήματα στο φώς. Η έκθεση ζωγραφικής του κ. Τ. Κάνθου 1, «Τό θέατρο στην ύπαιθρο» 3, «Κατευθύνσεις γιά τη γυναίκα» 6, «Τά έκατό χρόνια του Ζολά» 13, «Σχολείο και καλλιτεχνική άγωγή» 17, «Τό όραμα της έλευθερίας» 25, και ό κ. Άχ. Αιμιλιανίδης «Χάγη, μία ιδιότυπος πόλις» 14—17.

— Στόν *'Ανεξάρτητο* ό κ. Χ. Λουκάς γράφει «Η κυπριακή παιδεία και τό δημοψήφισμα γιά τη γλώσσα» 26 Άπρ., «Πολιτική και Παιδεία» 11 και 12 Μάη, ό κ. Άχ. Αιμιλιανίδης «Χάγη, ή πρωτεύουσα της χώρας των καναλιών» 15 Μάη.

— Πήραμε τά περιοδικά: *Μαθητική Φωνή* με πλούσια και ζωντανή μαθητική συνεργασία, *Απόστολος Βαγνάβας, Πάφος*, Cyprus Public Health, Portugal, Books of the Month.

—Στὴν *Καθημερινή* 1 Ἀπρίλ. ὁ κ. Αἰμ. Χουρμούζιος γράφει πολὺ εὐνοϊκὰ γιὰ τὴν τελευταία ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Γλαύκου Ἀλιθέρου «Θερισμοὶ κι Ὁργάματα». Ἐδῶ ἐπίσης ταχτικὴ συνεργασία τοῦ Φ. Μιχαλοπούλου, Ν. Λούβαρι, Σπ. Μελά, Α. Τσελάλη, Γ. Κορδάτου, Α. Μπίνου, Π. Χάρη, Ν. Παππά.

—Στὴν *Πρωΐα* συνεργάζονται μὲ πολὺ ἐνδιαφέροντα πάντα ἐργασία οἱ κ. κ. Ι. Παναγιωτόπουλος, Δ. Χαμουδόπουλος, Γ. Ἀννίνος, Τ. κ. Ζ., Παρατηρητής, Α. Ἀναπλιώτης.

—Τὰ *Παροσχόνια*, πού μπήκανε στὸν τρίτο χρόνο τῆς ζωῆς τους, δημοσιεύουν ἐπικάριη καὶ ζωντανὴ συνεργασία ἐκλεχτῶν συγγραφέων γιὰ ὅλα τὰ σύγχρονα πνευματικὰ ζητήματα.

—Τὰ *Νεοελληνικὰ Γράμματα* ἀποτελοῦν τὴν πιὸ ζωντανὴ ἐπιθεώρηση τῆς πνευματικῆς κίνησης στὴν Ἑλλάδα, γιὰ τί αὐτὰ καθρεφτίζονται μὲ τὸν καλύτερο τρόπο ὅλες τῆς οἱ ἐκδηλώσεις καὶ στὴν καλύτερη τους μορφή. Ἀνάμεσα στὴν ἀξιοπρόσθετη καὶ σοβερὴ ὕλη τους διακρίνουμε ἰδιαίτερα τὴ συνεργασία τῶν: Δ. Φωτιάδη, Καρθαίου, Θ. Καστανάκη, Γ. Θεοτοκά, Σ. Καραντινοῦ, Γ. Μυλωνογιάννη, Γ. Χατζίνη, Δ. Καπετανάκη, Β. Ρώτα, Γ. Κοτζιούλα, Ν. Χατζιδάκη, Ν. Λαπαθιώτη. Τὸ ἴδιον περιοδικὸ ἀφιέρωσε τὸ τεῦχος του τῶν 30 Μάρτη στὸ Ζάν Μορέας μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν 30 χρόνων ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ποιητῆ. Τὸ τεῦχος αὐτὸ ἀποτελεῖ σημαντικὴ συμβολὴ στὴ μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ Μορέας, γιὰ τί συνεργάζονται Γάλλοι κ' Ἕλληνες λογοτέχνες ἀπὸ τοὺς πιὸ εἰδικούς.

—Στὴν *Ἰόνιον Ἀνθολογία* ἀρ. 130 δημοσιεύεται ἡ τραγῳδιὰ «Θηραμένης» τοῦ Α. Κάλβου σὲ μετάφραση τῆς κ. Μαριέττας Ἐπτανήσιας.

—Στὴ *Δοῦρο* ἀρ. 33 συνεργασία τῶν: Μ. Πιτουκάκη, Σοφίας Μαυροειδῆ Παπαδάκη, Θρ. Σταυράκη, Κ. Λογαριαστάκη κ. ἄ.

—Ἡ *Νέα Ἔοτις* ἀφιέρωσε τὸ τεῦχος τῶν 15 Μάρτη στὴν Ἐθνικὴ Ἐορτὴ καὶ τῆς 1 Ἀπρίλη στὸ Ζαχαρία Παπαντωνίου. Ἐδῶ συνεργάζεται κι ὁ κ. Αἰμ. Χουρμούζιος μὲ τὴ μελέτη του «Τὸ ὕφος τοῦ Παπαντωνίου».

—Στὸ περιοδικὸ THE LINK No 2. June 1939, pp. 1—64, δημοσιεύονται:

D. T. Rice, The Aesthetic Basis of Byzantine Art. G. Thomson, On the Order of Words in Plato and St. Mathew. A. Mirambel, Expression of the «Determinate» Aspect in Modern Greek. C. G. Tarelli, Cavafis (Poète grec moderne) L. Roussel, The Romaic Decapentasyllabic and the Versification of Palamas in the King's Flute. N. Bachtin, English Poetry in Greek. Survey of Books Received.

Ἄρθρα γιὰ τὴν Κύπρο:

Kenneth Williams, Britain and the Mediterranean. Newnes 3s. 6d. Ὁ συγγραφέας ἐξηγεῖ τοὺς λόγους γιὰ τὴ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ κρατεῖ τις θέσεις πού κατέχει στὴ Μεσόγειο καὶ τοὺς λόγους γιὰ τὴ πρῆπει νὰ ἐξακολουθήσει νὰ τις κρατεῖ. Ὁ W. E. Simnett 'writes a foreword in which he puts in a much-needed word for the development of Cyprus'.

P. Dikaios, 'An Iron Age Painted Amphora στὸ τεῦχος XXXVII, σ. 56—72, τοῦ Annual of the British School at Athens πού εἶναι ἀφιερωμένο στὰ ἐβδομηντάχρονα τοῦ κυπριολόγου ἀρχαιολόγου τῶς καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης J. L. Myres.

Δυὸ ἄλλα ἄρθρα στὸ ἴδιον τεῦχος πού ἀφοροῦν τὴν κυπριακὴ ἀρχαιολογία εἶναι:

R. Dussaud, Coupe de Bronze Chyro-phénicienne Trouvée en Grèce. σ. 92-6, καὶ Sp. Marinatos, Σιγύνη, σ. 187-92.

—Στὸ *Handbuch der Archäologie*, I. Pt 3, 1939, pp. 824—848 ὁ C. Watzinger δημοσιεύει τὴ μελέτη του «Kypros», ἰδιαίτερα γιὰ τὴν τέχνη.

—Στὸ ἀρχαιολ. περιοδικὸ Journal of Hellenic Studies, vol. LIX, Part II, 1939 ὁ κ. Robertson στὸ ἄρθρο του 'Archaeology in Greece, 1938—39' ἀφιερώνει τις σ. 206—209 γιὰ τις ἀνασκαφές πού ἔγιναν στὴν Κύπρο σ' αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἐπίσης ὁ ἐπιγραφολόγος κ. Tod στὸ ἄρθρο του 'The Progress of Greek Epigraphy, 1938—1938' ἀσχολεῖται σχετικὰ μὲ τὴν Κυπριακὴ Ἐπιγραφικὴ στις σ. 276—7.

Ὁ κ. Casson μὲ τὸν τίτλο 'Professor Gjerstad on Cyprus' ἀπαντᾷ στὴ βιβλιοκρισία πού εἶχε δημοσιέψει ὁ Σουηδὸς Καθηγητῆς τοῦ βιβλίου του 'Ancient Cyprus' στὸ JHS vol. LIX p. 142.

Ἀπὸ τὰ τελευταῖα Νεοελληνικὰ βιβλία κρίνονται ἀπὸ τὸν ἱστορικό W. Miller: «Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους» τοῦ κ. Ἀμαντου πού γι' αὐτὴ γράφει «The volume is rather a summary of the latest opinions than an original work, but should be useful to the classes for whom it is intended». Γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ μακαρ. Ξανθοῦσιδη «Ἡ Ἐνετοκρατία ἐν Κρήτῃ καὶ οἱ κατὰ τῶν Ἐνετῶν ἀγῶνες τῶν Κρητῶν» πού ἐξέδωκε ὁ κ. Καλιτσουνάκης, τελειώνει μὲ τούτη τὴ φράση «No one has written on Cretan history with greater local knowledge». Τὰ ὑπόλοιπα εἶναι: «Ὁ Κύριλλος Λούκαρις», τὸ ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Κάσου τοῦ Ν. Γ. Μαυρῆ, 'Salonique à la fin du XVIII siècle' τοῦ Μ. Λάσκαρι καὶ Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὴν δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715—1821) τοῦ Μιχαήλ Β. Σακελλαρίου.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Υποσχθήκαμε από καιρό στους ανανώστες μας ότι θα βγάzaμε τεύχη αφιερωμένα στη μελέτη του έργου των μεγάλων Κυπρίων λογοτεχνών, και θ' άρχιζαμε με τό Νίκο Νικολαΐδη και τό Βασίλη Μιχαηλΐδη. Συγκεντρώσαμε γι αυτά τη σχετική συνεργασία και μόνο τά οικονομικά μέσα μάς μπόδιζαν πρωτίτερα γιά νά παρουσιάσουμε τά τεύχη αυτά, πού καθένα τους θά έχει 200—250 σελίδες. Οι τωρινές όμως παγκόσμιες άνησυχίες πρόσθεσαν κι άλλα εμπόδια, πού δέν εΐν' εύκολο νά ξεπεραστούν. Ήπειδή, ώστόσο, δέν εΐναι δυνατό νά περιμένομε ώστόσο παρουσιαστούν οι εύνοϊκές συνθήκες γιά τά πανηγυρικά τεύχη, άποφασΐσαμε τίς μελέτες πού συγκεντρώσαμε νά τίς δώσουμε στά επόμενα τεύχη, δημοσιεύοντας κάθε φορά μιά-δυό απ' αυτές. Ήτσι στό επόμενο θά δημοσιεύουμε τίς μελέτες του κ. Κλ. Παράσχου και Β. Τατάκη γιά τό Νίκο Νικολαΐδη. Ο Νίκος Νικολαΐδης μάς έδωσε τη μεγάλη άνέκδοτη νουβέλλα του «Πέρ' απ' τό καλό και τό κακό», μά δέ θά τό δημοσιεύουμε σέ συνέχειες. Θά κυκλοφορήσει σέ λίγο στήν Αΐγυπτο σέ βιβλίο.

—Ο Μουσικός Σύλλογος «Μότσαρτ» της Λευκωσίας έδωσε στις 4 του Μάη τήν τρίτη συναυλία του φέτος με έργα Mozart, Beethoven, Schubert, Γ. Μιχαηλΐδη και Haendel. Τόσο ή όρχήστρα όσο κ' ή χορωδία, ιδιαίτερα όμως ό κ. Μ. Παρικιάν (solo βιολί) έχτελέσαν λαμπρά τά διάφορα κομμάτια, με τήν άριστοτεχνική διεύθυνση του μαέστρου κ. Γιαγκου Μιχαηλΐδη.

—Στις 8 του Μάη τό Λύκειο Ήλληνΐδων Άμμοχώστου διοργάνωσε θεατρική παράσταση με τρία μονόπραχτα παρουσιασμένα από έρασιτέχνες με έξαιρετική έπιτυχία.

—Στις 29 Μάη ό Ήλληνας πιανίστας κ. Τώνης Γεωργΐου έδωσε ρεσιτάλ πιάνου στό «Ελέναιο» Λευκωσίας με έργα Schumann, Liszt και Chopin.

—Στό Ίταλικό Ίνστιτούτο Ήθηνών ή κ. Ήθηνά Ταρσοΐλη έδωσε τόν Άπρίλιο μιά πολύ ένδιαφέρουσα διάλεξη γιά τίς Ήλληνίδες πού έδρασαν τόν περασμένο αΐωνα στήν Ίταλία και γιά τήν επίδραση πού είχαν στά Ίταλικά γράμματα και γενικά στήν τέχνη. Στάθηκε περισσότερο στήν πνευματική και φιλολογική δράση της Άγγελικής Πάλλη—Βαρθολομαΐη και της Μαργαρίτας Άλμπάνα—Μηνιάτη.

—Στις 17 Άπριλίου έγινε στήν Άθήνα με μεγάλη συρροή κόσμο και μέσα σέ μιά πολύ ζεστή φιλική άτμόσφαιρα τό Φιλολογικό τσάϊ του Λυκείου των Ήλληνΐ-

δων γιά τό τμήμα της Βιβλιοθήκης του. Μίλησε με πολύ χιούμορ ό άκαδημαϊκός κ. Σπύρος Μελάς με θέμα «Ή γυναίκα και τό βιβλίο» και ό κ. Ν. Κλ. Λανΐτης γιά τήν «Άφροδίτη—Ρήγαιναν της Κύπρου». Άπήγειλαν ποιήματα οι κυρίες Πούπα Κοκκινάκη, Λιλη Πατρικίου—Ίακωβΐδη και ή Μορτιώτισσα.

—Έξακολουθεΐ νά εΐναι άνοιχτή ή έκθεση Ήλλήνων Καλλιτεχνών στό Ζάππειο μεγάλο. Στήν έκθεση πού περιλαμβάνει έργα ζωγραφικής γλυπτικής χαρακτηριστικής και άγχειοπλαστικής, λαμβάνουν μέρος πολλοί καλλιτέχνες. Οι τεχνοκρίτες έκφράζονται με θαυμασμό γιά τά έργα του Παρθένη, Γουναρόπουλου και Τόμπρου και άνακαλύπτουν πολλά τεχνικά χάρισματα σέ άρκετούς από τους νεώτερους ζωγράφους.

—Στις 22 Άπριλίου έγιναν στήν «Γκαλερί Στρατηγοπούλου» τά έγκαινια της Β' Πανελληνίας Καλλιτεχνικής Έκθεσης των Έρασιτεχνών. Έκθέτον έργα ζωγραφικά και γλυπτικά 32 έρασιτέχνες. Μαζί μ' αυτές και οι Κολπριοί Τάκης Μ. Φραγκούδης και Σάββας Λοΐζιδης. Γιά τόν τελευταίο γράφει ό κ. Α. Κούκουλας σέ σχετική κριτική του στή Νέα Έστία 15 Μάη: «Άντίθετα σταματώ μ' άνακούφιση μπροστά στις άκουαρέλλες του κ. Σάββα Λοΐζιδη (81—84), πού εΐναι, άσφαλώς, τά προσωπικότερα κομμάτια από όσα στεγαζή ή άβθουσα Στρατηγοπούλου. Οι άκουαρέλλες αυτές φανερώνουν μίαν άγνόητητα, μίαν άνεπιτήθευτη χάρη και μίαν αυτοδύναμη ζωγραφική αΐσθηση, πού παρά τήν περιγραφική ροπή της, κατορθώνει να μάς δίνει τό άντικειμενικό με μιά συνθετικότητα, πού τό πυκνώνει και τό λυτρώνει από τό περιττό και τό κοινοτυπικό.»

—Στις 25 Άπρίλη πέθανε στή Λευκάδα ό Γερμανός άρχαιολόγος Γουλιέλμος Δαΐρφελδ σέ ηλικία 86 έτών. Έκανε άνασκαφές με τόν Ε. Σλήμαν στήν Τροία, Μυκήνες, Τίρουθα, Ίθάκη κι άλλοι μόνος και δημοσίεψε πάρα πολλές έπιστημονικές μελέτες. Άναφέρουμε: «Τό έλληνικό θέατρο» 1896, «Άρχαία Ίθάκη» 1927 όπου ύποστηρίζει πως ή όμηρική Ίθάκη εΐναι ή σημερινή Λευκάς και όχι ή σημερινή Ίθάκη.

—Στις 5 Μάη έγιναν τά άποκαλυπτήρια της προτομής του Κ. Κρυστάλλη πάνω στήν Πεντέλη.

—Στόν Καλοκαίρειο δραματικό διαγωνισμό βραβεύτηκαν με πρώτο βραβείο θεατρικά έργα του κ. Στάθη Σηπλιωτόπουλου και της κ. Μανουέλας, και με δεύτερο των κ. κ. Φ. Μιχαλόπουλου, Έλένης Σιφναίου, Α. Φαρσαράκη και Α. Παπαδήμα.

—Στις 11 Μάη πέθανε σέ ηλικία 77 έτών ό γλύπτης Γεωργιος Μπονάκος.

—Κατά τὸν Ἀπρίλη πέθαναν ὁ Μίλτος Κουντουράς, ἕνας ἀπὸ τοὺς πῖο ξυπνημένους ἐκπαιδευτικούς στὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Ἄρης Κορακας, ὁ γνωστός ποιητὴς καὶ μεταφραστὴς ἔργων τῆς βουλγαρικῆς λογοτεχνίας.

—Διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ζ. Παπαντωνίου διορίστηκε ὁ κ. Γ. Στρατηγός.

—Ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Hutchinson κυκλοφόρησε μὲ τὸν τίτλο «The first Quarter» ὁ πρῶτος τόμος τῆς ἱστορίας τοῦ τωρινοῦ παγκοσμίου πολέμου, τοῦ ἀνάλαβε νὰ συγγράψῃ ὁ Sir Ronald Storrs μὲ βάση τις ἐπίσημες πηγές.

—Τὰ λογοτεχνικά κατάλοιπα τοῦ Λ. Τολστόη, μαζί μὲ εἰκόνες, ἀγάλματα καὶ ἄλλο ὄλιγο πού ἀναφέρεται σ' αὐτὸν, συγκεντρώθηκαν ἀπὸ διάφορα Μουσεία καὶ Βιβλιοθήκες τῆς Ρωσίας στὸ Μουσεῖο Τολστόη' στὴ Μόσχα. Ἀνάμεσα σ' ἄλλα ὑπάρχουν πολλὰ χειρόγραφα ἔργων του, ἡμερολόγια δικὰ του καὶ τῆς γυναίκας του, καὶ 30,000 ἐπιστολές.

—Μ' ἄλο τὸν πόλεμο ἡ κίνηση τοῦ βιβλίου στὴν Ἀγγλία εἶναι ἐξαιρετικὰ μεγάλη. Εἶναι ἄπειρα τὰ ἀγγλικά βιβλία πού ἐκδίδονται αὐτὴ τὴν ἀνοιξὴ καὶ πού μὴ ἐπιλογὴ μόνο ἂν θέλαμε νὰ κάνουμε θὰ χρειαζόμαστε πολλές στήλες. Παραπέμπουμε στὸ The Times Literary Supplement τῆς 16 Μάρτη.

—Κυκλοφόρησε σ' ἀγγλικὴ μετάφραση ἀπὸ τὸν Α. Massaoui τὸ βιβλίο τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ Σεραφεῖμ Παπακώστα γιὰ τὸν Εὐσέβιο Ματθόπουλο, κ' ἔκανε πολὺ καλὴ ἐντύπωση.

—Σὲ λίγο κυκλοφορεῖ ἀγγλικά ἕνα σπουδαῖο κ' ἐπίκαιρο ἔργο τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ φιλοσόφου Benedetto Croce, τὸ «History—as the Story of Liberty». Στὸ ἔργο του αὐτὸ διακηρύττει πῶς ἡ ἱστορία εἶναι προπάντων ἱστορία τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀληθείας, κι ὅτι ἔργο τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι ν' ἀνακαλεῖ ἀπὸ τὸ παρελθὸν ὄχι μόνο τὰ γεγονότα ἀλλὰ καὶ τις ἠθικὰς ἀλήθειες πού τὰ δημιούργησαν.

—Ἀπὸ τις κριτικὰς πού γράφθηκαν γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. R. Jenkins «Dionysius Solomos» ἀναφέρουμε ἰδιαίτερα ἐκείνη τῶν «Times» πού καταλήγει ἔτσι: «Ὁ κ. Jenkins ἔκανε καλὰ τὴ δουλειὰ του. Οἱ μεταφράσεις του γενικὰ εἶναι θελητικές, μὰ ὅτι, ἴσως, εἶναι τὸ πῖο εὐχάριστο εἶναι ἡ λαμπρὴ ἀπεικόνιση τῆς κοινωνίας στὰ Ἐπά-

νησα κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Βρετανικῆς κατοχῆς».

—Ἐνα ταξιδιωτικὸ βιβλίο στὰ ἑλληνικὰ νησιά τοῦ R. G. Collingwood κυκλοφόρησεν μὲ τὸν τίτλο «The First Mate's Log of a voyage to Greece in the schooner yacht Fleur-de-Lys in 1939». (Oxford U. P. 8/6.)

—Φέτο συμπληρώνονται 600 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Chaucer, τοῦ ἀρχηγέτη τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας, κ' ἐτοιμάζονται γιορτὲς πρὸς τιμὴ του. Τὸ παράξενο εἶναι πῶς ἡ Κρατικὴ Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη τῶν ξένων λογοτεχνιῶν στὴ Μόσχα ἐτοιμάζει μὴ τιμητικὴ ἔκθεση γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ, καὶ ἀπὸ τὸν ἐπίσημο ἐκδοτικὸ ὄργανισμὸ τῆς Ρωσίας θὰ ἐκδοθεῖ μὴ ὀλοκληρωμένη ρωσικὴ μετάφραση τῶν «Canterbury Tales» τοῦ Chaucer.

—Τὸ James Tait Black Memorial Book Prize τοῦ 1939 ἀπονεμήθηκε στὸν Aldous Huxley γιὰ τὸ μυθιστόρημά του «After many a summer».

—Τὸ πορτογαλικὸ βραβεῖο Camoens (20,000 σκοῦδα) γιὰ τὸ καλύτερο βιβλίο πού γράφτηκε ἀπὸ ξένο γιὰ τὴν Πορτογαλία καὶ τὸ λαὸ τῆς δόθηκε στὸν John Gibbons γιὰ τὸ ταξιδιωτικὸ βιβλίο του «I gathered no moss».

—Κυκλοφόρησε τὸ βιβλίο «Nature in Greek Poetry» τοῦ μακαρίτη G. Soutar (Oxf. U. P. 10/-), μὴ νέα μετάφραση ἐκλογῶν ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ποίηση.

—Ὁ γνωστός Ἀγγλος ποιητὴς Stephen Spender δημοσίεψε τελευταῖα ἕνα μυθιστόρημα τὸ «The Backward Son» πού ἔχει βάση τὴν παιδικὴ ἡλικία. Τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν τὸ ὑποδέχτηκε εὐνοϊκὰ ἢ κριτικῶς.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τεύχρον Ἀνθία: Τὸ Β' Ἰντερμέδιο. Ποιήματα, Κύπρος, 1940, 40, σ. 24.

Ἰάκωβον Καπλίδη: Ὁ Κατακλυσμὸς. Νου. Βέλλα. Λεμεσὸς Κύπρος, 1940, σ. 64.

Σίτσας Καραϊσκάκη: Ὁ γυιὸς τῆς Καλόγρης. Ἱστορικὸ ρομαντζο. Α'. τομ. Ἀθήνα, 1939, σ. 228, ἔρ. 210.

Εὐγενίας Παλαιολόγου: Δροσσοσταλιές (ποιήματα) Ἀθήνα, 1939 σ. 30.

Μανώλη Ι. Πιτυκάκη: Ἀδοσίδης Κωστή—Πασάς, ὁ πρῶτος Χριστιανὸς Διοικητὴς στὴν Κρήτη (μελέτη). Ἀνάπτυο ἀπὸ τὸ περ. «Δρῆρος». Νεάπολη 1940. σ. 37, ἔρ. 20.

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτήτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνια.
Τυπογραφεῖο «ΝΕΟΣ Κόσμος», Θ. Κυριακίδη—Λευκωσία.

A. ADAMOS J. ANTONIADES

PAINTER & DECORATOR

By Appointment to His Excellency the Governor of Cyprus
always uses and recommends

Famous Paint.

Full Particulars on request.

.....
Ο αρχιτέκτων, ο εργολάβος και ο κάθε ιδιοκτήτης
μπιτιού πρέπει να γνωρίζει ότι δια να επιτύχη ένα κα-
θό βάσιμο χρειάζονται δύο πράγματα : **καλά υλικά** και
καλή εργασία.

Καλά υλικά είναι μόνον τα προϊόντα των δαιμονίων
κατασκευαστών μογιάδων **Blundell, Spence & Co. Ltd,**
Blundell, England, που από το 1811 κατασκευάζουν πρώτης
εξέχουσας μογιάδες.

Καλή εργασία είναι μόνον η άσυναγώνιστη τέχνη μας.

Αποταθήτε :

ΑΔΑΜΟΝ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΝ

Όδος Έλευθερίας και Αριάδνης
Ταχ. Κιβ. αρ. 51, Τηλεφ. 72.
ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

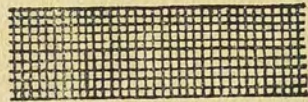
Ἐνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει.

ΣΑΚΑΤΕΜΑ ΟΣΦΥΑΛΓΙΑ

Τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ράχης εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπαλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μέσῳ τῶν πονεμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἅτινα θερμαίνει, διαλύει καὶ κρυολόγημα ἀφαιρεῖ τοὺς πόνους καὶ ἀνακουφίζει τοὺς μύς. - Ὁ ὕπνος σας ἀποκαθίσταται βαθύς, καὶ ἡσυχός. Δικαίως δὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόαν. Λίμνεντι ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε τὸ SLOAN'S

Τὸ παγκοσμίου φήμης ὑγρόν προς ἐπάληθριν μεταχειριζόμενον ἀπὸ 1887 ἕθνη

SLOANS

LINIMENT

